

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра германської і української філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Специфіка використання штучного інтелекту в перекладознавстві»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною
програмою
Германські мови і переклад
(англійська та німецька мови)
спеціальності 035 Філологія
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Кривчун М.
Керівник: Матвієнко Л.Г.
Рецензент: Хоменко Л.Г.

Полтава - 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

Освітньо-професійна програма Германські мови і переклад
(англійська та німецька мови)
Спеціальність 035 Філологія
Ступінь вищої освіти Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Наталія СИЗОНЕНКО

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кривчуна Максима

1. Тема роботи: «Специфіка використання штучного інтелекту в перекладознавстві», керівник роботи: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської і української філології Матвієнко Леся Григорівна

Затверджено засіданням кафедри протокол №5 від 28.10.2024 року

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 15 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:

- спеціальна професійна література,
- джерелах глобальної мережі Інтернет в галузі перекладу рекламних текстів, що знаходяться у відкритому доступі,
- результатах роботи наукового гуртка, результатах курсів для неформальної освіти.
- джерела бази практики.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Основи застосування штучного інтелекту в перекладознавстві

Розділ 2. Аналіз ефективності використання ШІ у процесі перекладу

Розділ 2. Рекомендації щодо оптимізації перекладацького процесу із застосуванням ШІ

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження

6. Дата видачі завдання 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/П	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 21.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	24.11.2025 р. – 25.11.2025 р.	
9	Нормо-контроль	27.11.2025 р. – 03.12.2025 р.	
10	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	04.12.2025 р. – 10.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	23.12.2025 р.-24.12.2025 р.	

Здобувач вищої освіти _____ Максим КРИВЧУН

Керівник роботи _____ Леся МАТВІЄНКО

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	9
1.1. Поняття та розвиток штучного інтелекту у лінгвістичних дослідженнях	9
1.2. Типи систем штучного інтелекту для перекладу	15
1.3. Переваги та обмеження використання ШІ у перекладі	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШІ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ	27
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ПРОЦЕСУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ШІ	37
3.1. Методика використання ШІ для різних типів текстів	37
3.2. Пропозиції щодо інтеграції ШІ у навчальний процес та професійну діяльність перекладачів	44
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації обсяги текстової інформації постійно зростають, що створює необхідність у швидкому та якісному перекладі великих масивів даних. Штучний інтелект (ШІ), зокрема нейронні машинні перекладачі та системи CAT, дедалі більше інтегрується у перекладацьку практику, забезпечуючи підвищення продуктивності перекладу, скорочення часу обробки текстів та підтримку термінологічної точності. Використання ШІ у перекладознавстві відкриває нові можливості для оптимізації перекладацького процесу та професійної підготовки майбутніх перекладачів, дозволяючи поєднувати автоматизовані технології з творчим підходом людини-перекладача.

Проблематика застосування ШІ у перекладі активно досліджується сучасними українськими та зарубіжними вченими. Так, Л. Коломієць аналізує використання сучасних технологій у професійній підготовці перекладачів, підкреслюючи роль інтелектуальних систем у формуванні професійної компетентності. Д. Лодж досліджує вплив нейронних машинних перекладачів на якість перекладу художніх та технічних текстів. Дж. Лікера та М. Кочерган вивчають інтеграцію систем CAT у професійну діяльність перекладачів та їхнє застосування у багатомовних проєктах. Такі дослідження підтверджують актуальність розробки методичних підходів до використання ШІ в перекладознавстві та потребу в систематизації його ефективності для різних типів текстів.

Таким чином, тема дослідження є надзвичайно актуальною для сучасного перекладознавства, оскільки поєднує інноваційні технології та традиційні методи перекладу, сприяє підвищенню якості перекладу та підготовці висококваліфікованих фахівців.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота розроблена та впроваджена в полі науково-дослідного напрямку кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін відповідно до теми:

«Актуальні питання сучасної філології та особливості викладання мовних дисциплін в аграрному вищому навчальному закладі»

Мета та завдання дослідження. Мета – виявити особливості застосування штучного інтелекту в перекладознавстві та розробити рекомендації щодо оптимізації перекладацького процесу з використанням сучасних технологій.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виконання таких завдань:

1. Проаналізувати сучасний стан розвитку штучного інтелекту у перекладознавстві та визначити основні напрями його застосування.
2. Виявити типи систем ШІ для перекладу та їхні функціональні можливості.
3. Оцінити переваги та обмеження використання ШІ у перекладацькій діяльності для різних жанрів текстів.
4. Дослідити точність, адекватність та якість перекладів, виконаних із застосуванням систем штучного інтелекту.
5. Розробити практичні рекомендації щодо оптимізації перекладацького процесу та інтеграції ШІ у професійну підготовку майбутніх перекладачів.

Об'єкт дослідження – процес перекладу з використанням технологій штучного інтелекту в сучасному перекладознавстві.

Предмет дослідження – специфіка застосування та ефективність систем ШІ у перекладацькій діяльності.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано комплекс теоретичних і емпіричних методів для всебічного вивчення специфіки використання штучного інтелекту в перекладознавстві. Серед теоретичних методів використовувалися аналіз, узагальнення та систематизація наукової літератури щодо розвитку ШІ та його застосування у лінгвістичних дослідженнях. Емпіричні методи включали спостереження та

експериментальну перевірку ефективності інтелектуальних інструментів у перекладацькій діяльності. Аналітичні підходи дозволили оцінити можливості ШІ у забезпеченні якісного та контекстуально адекватного перекладу, а методи моделювання застосовувалися для розробки рекомендацій щодо оптимізації перекладацького процесу.

Наукова новизна дослідження полягає у систематизації функціональних можливостей штучного інтелекту в перекладознавстві та виділенні специфічних аспектів його застосування, які впливають на точність, ефективність і швидкість перекладу. Вперше сформульовано науково обґрунтовані підходи до інтеграції ШІ у перекладацький процес як інтелектуального інструменту, що підвищує продуктивність праці перекладача та сприяє підвищенню якості перекладу в умовах зростання обсягів інформації.

Практична цінність одержаних результатів полягає в тому, що розроблені рекомендації щодо застосування ШІ можуть бути використані для оптимізації перекладацької діяльності, підвищення ефективності виконання перекладів та вдосконалення навчальних програм для майбутніх перекладачів. Використання ШІ у професійній практиці дозволяє поєднувати автоматизовані можливості обробки текстів з аналітичним контролем людини, що сприяє підвищенню якості та оперативності перекладацьких послуг.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – це самостійне наукове дослідження. Всі результати дослідження та проведений аналіз належні автору дослідження. Усі розробки та система досліджених компетентностей, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були апробовані у навчальному та науковому процесі шляхом їхнього обговорення та представлення на наукових конференціях кафедри германської і

української філології, практичних заняттях з перекладацьких дисциплін. Практичне застосування розроблених рекомендацій щодо використання штучного інтелекту демонструвалося під час експериментальної роботи з перекладацькими текстами різних жанрів, що дозволило оцінити ефективність інтеграції ШІ у перекладацьку діяльність та перевірити їхню адекватність і доцільність у навчальному процесі.

Публікації. За результатами кваліфікаційної роботи було опубліковано тези.

Кривчун Максим Адаптація перекладацьких стратегій до технологій штучного інтелекту. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14 листопада 2024 р.). Полтава : ПДАУ. 2024. С. 160-163

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 72 сторінках, з них 54 сторінки основного тексту, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1. Поняття та розвиток штучного інтелекту у лінгвістичних дослідженнях

У сучасному світі обсяг інформації постійно зростає, що створює нові виклики для перекладацької діяльності, зокрема у сфері обробки багатомовних текстів різних жанрів та складності. Традиційні методи перекладу, які передбачають виключно ручну роботу перекладача, не завжди здатні забезпечити необхідну швидкість виконання завдань, високу точність відтворення термінології та контекстуальну адекватність перекладів [9]. У таких умовах виникає потреба у впровадженні інноваційних технологій, здатних оптимізувати процеси перекладу та забезпечити їх ефективність на сучасному рівні.

Особливе значення набувають технології штучного інтелекту (ШІ), які дозволяють автоматизувати обробку текстів, аналізувати складні мовні закономірності, враховувати контекстуальні зв'язки та стилістичні особливості тексту, а також значно підвищувати продуктивність і якість перекладу.

Використання ШІ у перекладознавстві забезпечує не лише прискорення робочих процесів, а й можливість систематичного контролю та оцінки якості перекладів, що створює наукову і практичну основу для подальшого розвитку перекладацької діяльності [44].

Штучний інтелект (ШІ) у сучасній науці розглядається як комплексна технологія і сукупність методів, що дозволяють комп'ютерним системам виконувати завдання, які традиційно потребують людського інтелекту.

За визначенням С. Рассела та П. Норвіга [54], ШІ включає можливості аналізу, навчання, планування та прийняття рішень, що робить його

ефективним інструментом для роботи з мовною інформацією.

Український дослідник Л. Коломієць [4] підкреслює, що у лінгвістичних дослідженнях ШІ представляє собою сукупність алгоритмів і програмних засобів для автоматизації обробки природної мови та підвищення ефективності перекладацької діяльності.

Дж. Лікера [42] визначає ШІ як систему, здатну імітувати когнітивні функції людини — аналіз, навчання і прогнозування, зокрема для роботи з текстами.

Д. Лодж [8] наголошує на використанні ШІ для автоматизації обробки великих обсягів текстів і виявлення мовних закономірностей, а М. Кочерган [5] додає, що ШІ поєднує алгоритмічні моделі, статистичні методи та машинне навчання для генерації та оптимізації перекладів різних типів текстів.

Сучасні підходи до визначення ШІ підкреслюють його здатність не лише автоматизувати рутинні процеси, а й аналізувати складні мовні структури, моделювати контекстуальні зв'язки та підтримувати якість і ефективність перекладацької діяльності.

Розвиток штучного інтелекту у лінгвістичних дослідженнях можна поділити на кілька ключових етапів (рис. 1.1), кожен із яких характеризувався власними методологічними підходами та технологічними нововведеннями.

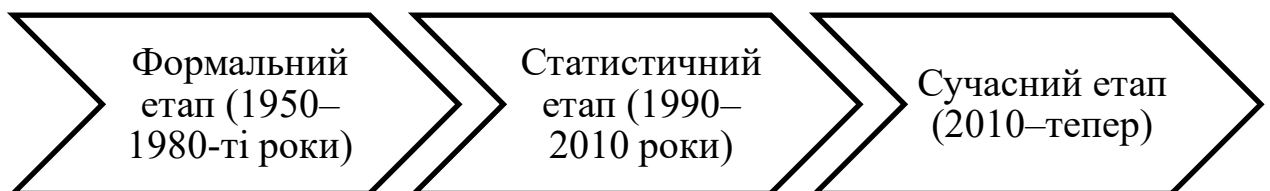

Рис. 1.1. Етапи розвитку штучного інтелекту

Виокремимо та проаналізуємо кожен з етапів.

1. Формальний етап (1950–1980-ті роки). На цьому етапі розвиток ШІ був тісно пов'язаний із класичною логікою та формальними алгоритмами.

Основна увага приділялася створенню словниково-синтаксичних моделей і правил обробки мови, які дозволяли комп'ютеру виконувати обмежений набір завдань, наприклад, синтаксичний аналіз та базове розпізнавання тексту [3]. Обробка інформації базувалася на жорстких логічних схемах, що забезпечувало точність у рамках обмеженого набору даних, але не дозволяло системам адаптуватися до нових контекстів або враховувати семантичні особливості мови.

2. Статистичний етап (1990–2010 роки). З початку 1990-х років відбувся перехід до статистичних методів обробки мовних даних. З'явилися моделі машинного навчання та ймовірнісні підходи, що дозволяли враховувати частотність використання слів і конструкцій, а також контекстуальні закономірності [50]. Цей період характеризувався підвищенням гнучкості систем і можливістю роботи з більшими обсягами текстів, а також значним покращенням точності автоматичного перекладу. Статистичні методи дозволили системам не просто застосовувати правила, а й прогнозувати найімовірніші мовні форми у конкретному контексті.

3. Сучасний етап (2010–тепер). У сучасному періоді основний акцент зроблено на нейромережеві технології та глибинне навчання, які забезпечують високий рівень контекстуальної адекватності та здатність до самонавчання. Нейромережі дозволяють враховувати складні семантичні та синтаксичні зв'язки, моделювати стилістичні особливості текстів і адаптувати переклади під різні жанри та цільові аудиторії [11]. Сучасний ШІ у лінгвістиці не обмежується автоматизацією рутинних процесів, а стає інтелектуальним інструментом, здатним аналізувати великі масиви мовної інформації, прогнозувати мовні тенденції та підтримувати процес прийняття рішень у перекладі.

Історичний розвиток ШІ у лінгвістичних дослідженнях демонструє поступовий перехід від формальних алгоритмів до адаптивних і

контекстуально гнучких систем, що забезпечує високий рівень ефективності та точності сучасних перекладацьких технологій.

Сучасний розвиток штучного інтелекту відкриває нові можливості для лінгвістичних досліджень та перекладацької практики. Завдяки впровадженню інтелектуальних систем з'явилася можливість моделювати складні синтаксичні та семантичні структури тексту, аналізувати стилістичні та жанрові особливості, а також здійснювати автоматизацію рутинних процесів перекладу, що раніше вимагали значних трудових витрат [12]. ШІ дозволяє підвищувати точність відтворення термінології та контекстуальної адекватності, що є особливо важливим у роботі з науковими, технічними, юридичними та художніми текстами.

Наукове значення застосування ШІ полягає у формуванні нових методологічних підходів до перекладацьких досліджень. Використання інтелектуальних систем дозволяє дослідникам виявляти закономірності у побудові мовних конструкцій, досліджувати стилістичні й лексичні особливості текстів, а також створювати моделі прогнозування якісного перекладу [39]. Це сприяє розвитку теоретичної бази перекладознавства та відкриває нові напрямки для емпіричних досліджень, пов'язаних з ефективністю інтеграції інтелектуальних технологій у навчальний і професійний процес.

Практичне значення сучасного ШІ полягає у підвищенні продуктивності перекладацької діяльності та оптимізації робочих процесів. Інтелектуальні системи дозволяють значно скоротити час виконання перекладів, забезпечити високу якість тексту, адаптованого до конкретної аудиторії, та створити умови для інтеграції автоматизованих процесів у навчання майбутніх перекладачів [23]. Разом із цим виникають наукові та практичні виклики, пов'язані з контролем якості перекладу, необхідністю адаптації систем до різних жанрів і стилів текстів, а також етичними

аспектами використання технологій, що імітують когнітивні функції людини. Вирішення цих питань сприятиме не лише підвищенню ефективності перекладів, а й розвитку нових компетенцій у сфері професійної підготовки перекладачів.

Використання ШІ охоплює різні аспекти роботи з текстами, включно з автоматизацією обробки мовної інформації, підвищенням точності перекладів, аналізом стилістичних особливостей та підтримкою наукових досліджень і навчального процесу. Для наочного подання цих напрямів ми склали узагальнену таблицю 1.1.

Таблиця 1.1.

Основні шляхи застосування ШІ у лінгвістиці

Напрямок застосування	Опис і функції	Приклади використання
Обробка природної мови (NLP)	Аналіз синтаксичних, морфологічних і семантичних структур тексту; токенизація, лексична нормалізація, розпізнавання патернів	Автоматичний синтаксичний аналіз, пошук контекстуальних закономірностей, корпусні дослідження
Автоматизація перекладу та адаптація текстів	Прискорення процесу перекладу; підвищення точності термінології; забезпечення контекстуальної адекватності	Інтелектуальні перекладацькі інструменти, допоміжні системи для перекладу наукових і технічних текстів
Аналіз стилістичних особливостей текстів	Виявлення авторських патернів, жанрових маркерів, лексико-стилістичних характеристик	Дослідження авторського стилю, стилістичний аналіз художніх та професійних текстів
Підтримка досліджень і навчання	Створення адаптивних навчальних платформ; аналіз великих корпусів текстів; моделювання мовних явищ	Підготовка перекладачів, розробка методичних матеріалів, автоматизований аналіз текстів для наукових цілей

Як видно з таблиці, шляхи застосування ШІ у лінгвістиці охоплюють як аналітичні, так і практичні аспекти перекладацької діяльності. Обробка природної мови дозволяє систематизувати мовні закономірності та виявляти повторювані структурні патерни, що є важливим для розробки теоретичних моделей перекладу. Автоматизація перекладу і адаптація текстів

демонструють прямий практичний ефект – скорочення часу на переклад і підвищення точності відтворення інформації. Аналіз стилістичних особливостей текстів сприяє розвитку комп'ютерної лінгвістики і дозволяє формувати рекомендації для покращення якості перекладів у різних жанрах. Підтримка досліджень і навчання забезпечує інтеграцію ШІ у професійну підготовку перекладачів, формуючи цифрові компетентності та навички роботи з інтелектуальними інструментами.

Узагальнення шляхів застосування ШІ показує, що сучасні інтелектуальні технології виконують комплексну роль у перекладознавстві: вони не лише автоматизують процеси, а й сприяють науковому аналізу, підвищенню якості перекладів та розвитку професійної компетентності перекладачів.

Штучний інтелект у лінгвістичних дослідженнях є складним та багатогранним феноменом, який поєднує алгоритмічні моделі, статистичні методи та технології машинного навчання для аналізу, моделювання та оптимізації мовних процесів. Історичний розвиток ШІ демонструє поступовий перехід від формальних правил обробки текстів до сучасних нейромережевих систем, здатних враховувати контекстуальні, семантичні та стилістичні особливості текстів, що значно підвищує ефективність перекладів та точність відтворення інформації. ШІ стає не лише інструментом автоматизації рутинних завдань, а й засобом підтримки навчання, наукових досліджень і професійного розвитку перекладачів.

Таким чином, розуміння поняття та історії розвитку штучного інтелекту у лінгвістичних дослідженнях створює основу для подальшого вивчення специфіки його застосування у перекладознавстві, оцінки ефективності та формування практичних рекомендацій для інтеграції інтелектуальних технологій у перекладацьку діяльність.

1.2. Типи систем штучного інтелекту для перекладу

Сучасний штучний інтелект (ШІ) відкриває широкі можливості для перекладу текстів різного типу та жанру, поєднуючи автоматизацію рутинних процесів, аналіз контексту та адаптацію перекладу до стилю оригіналу [7]. Застосування ШІ дозволяє не лише прискорити процес перекладу великих масивів інформації, а й підвищити його точність, враховуючи багатозначність слів, контекстуальні відтінки та стилістичні особливості тексту.

Основні напрямки застосування ШІ у перекладі можна структурувати за функціональними можливостями та конкретними прикладами систем. До них належать: автоматичний переклад текстів різного рівня складності за допомогою генеративних моделей (наприклад, ChatGPT, Gemini), інтегровані асистенти для підвищення якості перекладу у CAT-системах (Trados Studio, MemoQ з плагінами на основі ШІ), а також інструменти для автоматичного постредагування, які виправляють граматичні, семантичні та стилістичні помилки, оптимізуючи підготовку тексту до публікації або використання в професійній діяльності.

Завдяки таким можливостям ШІ перекладачі отримують не тільки інструмент для автоматизації рутинних завдань, а й потужний аналітичний ресурс, який допомагає оцінювати якість перекладу, вибирати найбільш адекватні мовні конструкції та адаптувати текст під потреби цільової аудиторії [29]. Це відкриває нові горизонти для наукових досліджень у сфері перекладознавства та розробки методик ефективного використання ШІ у навчальному і професійному процесі перекладача.

1. Генеративні мовні моделі для перекладу. Генеративні ШІ-моделі, такі як ChatGPT, Gemini та інші великі мовні моделі (Large Language Models, LLM), відкривають новий рівень можливостей у перекладі текстів. Вони

здатні не лише перекладати тексти, а й пояснювати зміст, адаптувати стиль і формулювання до конкретної аудиторії, а також пропонувати різні варіанти відтворення оригінального змісту.

Основні функції та можливості генеративних моделей включають комплекс складових (рис. 1.2).

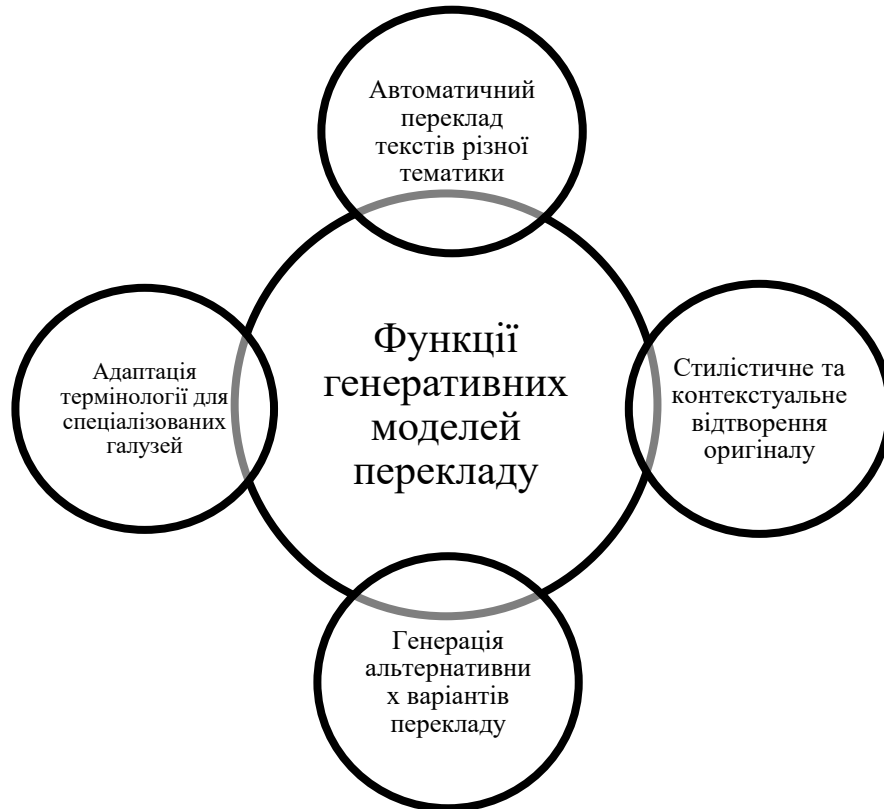

Рис. 1.2. Функції генеративних моделей перекладу

Серед виділених функцій [16]:

- автоматичний переклад текстів різної тематики, від наукових статей до художніх творів;
- стилістичне та контекстуальне відтворення оригіналу, що забезпечує природність перекладу та збереження інтонації автора;
- генерація альтернативних варіантів перекладу, що дозволяє вибирати найбільш точну або доречну версію тексту залежно від цільової аудиторії;
- адаптація термінології для спеціалізованих галузей (наприклад,

юриспруденція, медицина, техніка), що підвищує точність і професіоналізм перекладу.

Наприклад, ChatGPT дозволяє перекладати тексти з англійської на українську та навпаки, водночас зберігаючи стиль і інтонацію оригіналу. Модель може надавати варіанти формулювань для конкретного контексту, пояснювати значення термінів і пропонувати адаптацію під формальний або неформальний стиль тексту.

Gemini, розроблена для інтеграції в робочі процеси та цифрові платформи, успішно застосовується для перекладу ділових документів, технічних інструкцій, веб-контенту та маркетингових матеріалів. Вона здатна автоматично підлаштовуватися під цільову аудиторію, враховувати специфіку термінології та культурні особливості, що робить її ефективним інструментом для професійних перекладачів та локалізаційних команд.

Інші приклади генеративних моделей, які демонструють високі результати у перекладі, включають Claude AI, Bard від Google та LLaMA від Meta. Вони дозволяють обробляти великі обсяги текстів, створювати багатомовні варіанти перекладу та інтегруватися в освітні та корпоративні платформи для автоматизації перекладацької роботи.

Генеративні мовні моделі представляють собою універсальний і гнучкий інструмент у сучасному перекладі, поєднуючи аналітичні можливості ШІ з високою контекстуальною адекватністю і здатністю адаптуватися під потреби різних користувачів

2. Інтелектуальні асистенти для перекладачів. Інтелектуальні асистенти на базі штучного інтелекту виступають як допоміжні інструменти для перекладачів, інтегруючись у комп'ютерні середовища підтримки перекладу (CAT-системи) або в текстові редактори [51]. Вони здатні значно підвищувати ефективність перекладацької діяльності, забезпечуючи аналітичну підтримку, контроль якості перекладу та оптимізацію

термінології.

Основні функціональні можливості таких асистентів включають [3]:

- аналіз та підбір відповідних синонімів і термінів, що дозволяє перекладачу зберігати точність термінології та стилю;
- виявлення стилістичних, граматичних та семантичних помилок, що забезпечує більш якісний та професійний переклад;
- перевірка узгодженості перекладу на рівні тексту та документа, включаючи відстеження повторюваних термінів, узгодженість числівників, форм дієслів та термінологічних відповідностей;
- автоматичне пропонування варіантів адаптації перекладу під різні жанри і стилі тексту, що дозволяє ефективно працювати з юридичними, технічними, маркетинговими або художніми матеріалами.

Прикладами таких інтелектуальних асистентів є:

- інструменти на базі LLM, інтегровані у Trados Studio та MemoQ, які аналізують переклад у режимі реального часу, пропонують альтернативні формулювання та допомагають підтримувати узгодженість термінології у великих проектах;
- плагіни для Microsoft Word та Google Docs, що використовують моделі ШІ для перевірки граматики, стилю та відповідності термінів у перекладі;
- Lingvist, Smartcat, MateCat – онлайн-платформи, які інтегрують інтелектуальні асистенти для автоматичного підбору термінів, пропозицій по стилю та корекції перекладу;
- DeepL Write – окремий інструмент для постредагування, який аналізує тексти та пропонує оптимальні мовні конструкції для більш природного перекладу.

Інтелектуальні асистенти виконують роль “помічника перекладача”, автоматизуючи рутинні процеси та забезпечуючи контроль якості на

високому рівні [20]. Вони дозволяють перекладачам зосередитися на творчих і складних аспектах перекладу, підвищуючи ефективність роботи та забезпечуючи більш точне відтворення змісту та стилю оригіналу.

3. Автоматичне редагування та постредагування перекладів. Штучний інтелект активно застосовується для постредагування машинного перекладу, що дозволяє автоматично виправляти граматичні, семантичні та стилістичні помилки [18]. Такі системи сприяють підвищенню якості перекладу та зменшенню часу, який перекладач витрачає на рутинні операції, що, у свою чергу, дозволяє зосередитися на творчих і спеціалізованих аспектах роботи.

Основні функції ШІ у постредагуванні включають [41]:

- виявлення та виправлення граматичних та орфографічних помилок;
- корекція стилю та адаптація формулювань до жанру та цільової аудиторії;
- уніфікація термінології та підтримка узгодженості перекладу у великих документах або багатомовних проектах;
- автоматичне поліпшення семантичної точності, включаючи адаптацію багатозначних слів і фразеологізмів;
- аналіз та пропозиції щодо локалізації текстів для веб-сайтів, програмного забезпечення та маркетингових матеріалів.

Прикладами таких інструментів є:

- ChatGPT, який інтегрується у процес постредагування, дозволяючи перевіряти тексти на узгодженість стилю, виправляти помилки, адаптувати терміни під цільову аудиторію та пропонувати альтернативні варіанти перекладу;
- DeepL Write, спеціалізований інструмент для редагування текстів, що покращує природність перекладу, пропонує стилістичні правки та оптимізує синтаксис речень;

- Grammarly з функцією перекладу та постредагування, який аналізує тексти англійською та іншими мовами, пропонуючи покращення для бізнес-документів і наукових матеріалів;

- SDL Trados Studio з інтегрованими ШІ-модулями, що дозволяє автоматично перевіряти великі проекти на узгодженість термінів, стилю та синтаксису у документах, які обробляються командою перекладачів.

Автоматичне постредагування за допомогою ШІ забезпечує високий рівень точності та професійності перекладу, дозволяє економити час і ресурси, а також підвищує ефективність роботи перекладача. Використання таких систем особливо важливе для обробки великих текстових масивів, локалізації технічних і маркетингових матеріалів, а також для підтримки стилістичної цілісності в багатомовних проектах [5].

Застосування сучасних систем ШІ у перекладі дозволяє поєднати автоматизацію рутинних процесів, високу контекстуальну адекватність та можливість адаптації під специфіку тексту. Генеративні моделі, інтелектуальні асистенти та інструменти постредагування створюють комплексний підхід до перекладу, підвищуючи ефективність роботи перекладача та розширюючи наукові і практичні горизонти у сфері перекладознавства.

1.3. Переваги та обмеження використання ШІ у перекладі

Застосування сучасних технологій штучного інтелекту у перекладацькій діяльності суттєво змінює традиційні підходи до обробки текстів, відкриваючи нові можливості для підвищення продуктивності та якості перекладу. ШІ дозволяє автоматизувати рутинні операції, такі як первинний переклад великих обсягів тексту, перевірка узгодженості

термінології та стилю, що значно скорочує час виконання проектів [46].

Застосування штучного інтелекту суттєво впливає на процеси перекладу, відкриваючи нові можливості для автоматизації, підвищення контекстуальної адекватності та адаптації тексту під конкретні завдання. Водночас ефективність використання ШІ залежить від специфіки системи, обсягу навчальних даних та умов застосування [9]. Саме тому доцільним є детальний аналіз переваг, які забезпечує інтеграція ШІ у перекладацьку діяльність, оскільки вони визначають основні позитивні аспекти впливу технологій на якість та швидкість перекладу.

Сучасні технології штучного інтелекту значно підвищують ефективність перекладацької діяльності, забезпечуючи ряд суттєвих переваг, які позитивно впливають на якість, швидкість і гнучкість перекладу.

1. Автоматизація рутинних процесів. Системи ШІ здатні швидко обробляти великі обсяги тексту, виконувати первинний переклад та генерувати базові варіанти перекладу для подальшого постредагування [24]. Це дозволяє перекладачам зосередитися на творчих та спеціалізованих аспектах роботи.

Наприклад, інтеграція ChatGPT у перекладацькі платформи дозволяє автоматично створювати перший варіант документа, який потім редагується людиною, скорочуючи час виконання проекту у середньому на 30–50 %. Схожі функції реалізовані у Gemini, де можна автоматично обробляти великі обсяги технічних текстів або веб-контенту.

2. Підвищення точності та контекстуальної адекватності. ШІ здатний аналізувати синтаксичні та семантичні особливості тексту, враховувати контекст і стилістичні нюанси [2]. Це забезпечує відтворення значення багатозначних слів, ідіом, фразеологізмів та тональності оригіналу.

Наприклад, при перекладі юридичних документів або наукових статей, ChatGPT може пропонувати різні формулювання для одного терміна залежно

від контексту, забезпечуючи правильність юридичної або наукової термінології.

3. Підтримка спеціалізованої термінології. Інтелектуальні системи дозволяють ефективно працювати зі спеціалізованими текстами, автоматично підбираючи точну термінологію та підтримуючи узгодженість перекладу у великих документах.

Наприклад, у медичних перекладах LLM можуть автоматично перевіряти точність використання термінів, підказувати відповідні синоніми та формулювання, що відповідають міжнародним стандартам. У технічних інструкціях або документації для ІТ-продуктів такі системи дозволяють забезпечити цілісність перекладу та правильність термінів на всіх сторінках документа.

4. Множинність варіантів перекладу. Генеративні моделі, такі як ChatGPT та Gemini, здатні пропонувати кілька варіантів перекладу одного й того ж фрагмента тексту [29]. Це дозволяє перекладачу обирати найбільш доречний варіант залежно від стилю, жанру та цільової аудиторії.

Наприклад, при локалізації маркетингових матеріалів для різних регіонів ШІ може запропонувати декілька адаптованих версій слоганів, підбираючи найбільш ефективний варіант для конкретної аудиторії.

5. Аналітична підтримка перекладача. ШІ здатен здійснювати перевірку узгодженості термінів, граматики та стилю, пропонувати синонімічні заміни та рекомендації для адаптації тексту. Це підвищує швидкість роботи перекладача і якість готового перекладу.

Наприклад, у системах CAT, інтегрованих з LLM, можна отримувати рекомендації щодо узгодження термінології у великих проектах, автоматичне виділення стилістичних помилок та підказки щодо заміни застарілих або некоректних виразів.

Для наочного та системного представлення переваг використання

штучного інтелекту у перекладацькій діяльності в ході дослідження ми структурувати їх у вигляді таблиці 1.2. Це дозволяє не лише виділити основні аспекти впливу ШІ на процес перекладу, а й надати конкретні приклади практичного застосування кожної переваги.

Таблиця 1.2.

Переваги використання ШІ у перекладі та приклади застосування

Перевага	Опис	Приклади застосування
Автоматизація рутинних процесів	ШІ обробляє великі обсяги тексту, формує первинний переклад та базові варіанти для постредагування	ChatGPT генерує перший варіант документа для постредагування; Gemini обробляє технічні інструкції
Підвищення точності та контекстуальної адекватності	Аналізує синтаксис, семантику, стилістичні особливості та контекст	Переклад юридичних та наукових текстів з урахуванням термінології та контексту
Підтримка спеціалізованої термінології	Забезпечує узгодженість термінів у великих документах	Медичні переклади, IT-документація, технічні інструкції
Множинність варіантів перекладу	Пропонує кілька альтернатив перекладу для одного фрагмента	Локалізація маркетингових матеріалів із адаптацією під регіони та аудиторії
Аналітична підтримка перекладача	Перевірка узгодженості термінів, стилю, граматики; пропозиції заміни слів	SAT-системи з інтегрованими LLM підказують альтернативи, перевіряють стиль і термінологію

Представлена таблиця демонструє, що застосування ШІ у перекладі охоплює різні аспекти діяльності перекладача – від автоматизації рутинних завдань до підтримки аналітичного процесу прийняття рішень. Кожна перевага має конкретне практичне застосування: автоматизація та первинний переклад скорочують час обробки великих текстів; контекстуальна адекватність та підтримка термінології забезпечують точність перекладу; множинність варіантів і аналітичні підказки підвищують гнучкість та ефективність роботи.

Таким чином, комплексне використання можливостей ШІ не лише підвищує продуктивність перекладача, а й дозволяє інтегрувати технології в професійну практику, забезпечуючи високий рівень якості перекладу та відповідність сучасним вимогам перекладознавства.

Попри численні переваги, застосування штучного інтелекту у перекладацькій діяльності не позбавлене певних обмежень. Для забезпечення високої якості перекладу важливо враховувати технічні, мовні та контекстуальні фактори, які можуть впливати на точність та адекватність перекладу. Наступним кроком є розгляд основних обмежень використання ШІ, їхніх причин та наслідків для практичної перекладацької діяльності.

1. Залежність від навчальних даних. Якість перекладу значною мірою визначається обсягом, різноманітністю та точністю текстових корпусів, на яких навчалася модель [9]. Недостатній обсяг даних або наявність помилок у навчальних матеріалах може призводити до неточностей у перекладі або формування некоректних конструкцій.

Приклад: При перекладі рідкісної технічної документації ШІ може некоректно відтворювати терміни, якщо вони відсутні в навчальному корпусі.

2. Обмежена здатність до обробки культурного та контекстуального аспекту. ШІ не завжди враховує культурні нюанси, гумор, ідіоми чи авторський стиль, що особливо важливо для художніх текстів та маркетингових матеріалів.

Приклад: Автоматичний переклад жартів, сленгу або літературних образів часто втрачає емоційне забарвлення та авторський задум.

3. Вимоги до ресурсів. Нейромережеві моделі потребують значних обчислювальних потужностей та сучасного апаратного забезпечення, що може бути обмежувальним фактором для окремих перекладацьких проєктів або невеликих агенцій.

Приклад: Використання моделей, подібних до Gemini, для обробки великих документів може вимагати серверів з високопродуктивними GPU, що не завжди доступно на практиці.

4. Можливість генерації помилок. Незважаючи на високу контекстуальну адекватність, ШІ іноді формує неточні або некоректні переклади, особливо при обробці рідкісних слів, складних граматичних конструкцій або незвичних синтаксичних структур [34].

Приклад: У перекладі наукових статей або правових документів ШІ

може помилково інтерпретувати термінологію, що потребує втручання фахівця.

5. Необхідність людського контролю. Роль перекладача залишається ключовою для постредагування, адаптації та перевірки якості перекладу. ШІ не може повністю замінити експертне мовне судження, особливо у випадках, що потребують культурної або професійної експертизи.

Приклад: Перекладач повинен перевіряти локалізацію тексту для веб-сайтів або мобільних застосунків, щоб забезпечити правильність термінів і відповідність цільовій аудиторії.

Для наочного та системного відображення обмежень використання штучного інтелекту у перекладацькій діяльності доцільно представимо їх у вигляді таблиці 1.3. Це дозволяє чітко виділити ключові фактори, що можуть впливати на якість перекладу, та показати конкретні приклади, у яких проявляються ці обмеження.

Таблиця 1.3.

Обмеження використання ШІ у перекладі

Обмеження	Опис	Приклади застосування
Залежність від навчальних даних	Якість перекладу залежить від обсягу, різноманітності та точності текстових корпусів	Рідкісні технічні тексти можуть перекладатися некоректно через відсутність термінів у навчальному корпусі
Обмежена здатність до обробки культурного та контекстуального аспекту	ШІ не завжди враховує гумор, ідіоми, авторський стиль та культурні нюанси	Переклад жартів або художніх образів може втрачати емоційне забарвлення
Вимоги до ресурсів	Нейромережеві моделі потребують потужного апаратного забезпечення та обчислювальних ресурсів	Обробка великих документів у Gemini або ChatGPT потребує серверів з GPU високої продуктивності
Можливість генерації помилок	Іноді виникають неточності або некоректні переклади, особливо при складних конструкціях	Неправильне відтворення термінології у наукових статтях або правових документах
Необхідність людського контролю	Роль перекладача залишається ключовою для постредагування та адаптації перекладу	Перевірка локалізації веб-сайтів чи мобільних застосунків для забезпечення правильності термінів та стилю

Таблиця демонструє, що ефективне застосування ШІ у перекладі обмежене рядом факторів, що впливають на точність і природність перекладу. Основні проблеми виникають через залежність від навчальних даних, недостатню здатність враховувати культурний та контекстуальний аспект, високі вимоги до обчислювальних ресурсів, ймовірність генерації помилок та необхідність контролю з боку людини.

Наявність цих обмежень підкреслює, що ШІ у перекладі не є повністю автономним інструментом, а виступає допоміжним засобом, який ефективно функціонує лише у поєднанні з професійним мовним судженням перекладача. Це забезпечує баланс між автоматизацією процесів і якістю кінцевого продукту, дозволяючи інтегрувати технології у професійну практику перекладачів.

Застосування штучного інтелекту у перекладі відкриває широкі можливості для підвищення ефективності перекладацької діяльності. Переваги включають автоматизацію рутинних процесів, підвищення точності та контекстуальної адекватності, підтримку спеціалізованої термінології, множинність варіантів перекладу та аналітичну допомогу перекладачу [18]. Разом із тим існують обмеження, що визначають межі застосування ШІ: залежність від навчальних даних, обмежена здатність враховувати культурні та контекстуальні нюанси, високі вимоги до обчислювальних ресурсів, можливість генерації помилок та необхідність постійного контролю з боку людини.

Отже, ШІ є потужним інструментом, який значно підвищує продуктивність перекладу, проте для забезпечення високої якості та точності перекладів його використання повинно поєднуватися з експертним мовним судженням перекладача.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШІ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ

Сучасні системи штучного інтелекту, зокрема генеративні мовні моделі (Large Language Models, LLM), такі як ChatGPT, Gemini та інші, відкрили нові можливості для оцінки точності та адекватності перекладів [22]. Ці технології дозволяють не лише автоматично перекладати тексти, а й аналізувати контекст, стилістичні та семантичні особливості оригіналу, що робить їх важливим інструментом для сучасного перекладача. Завдяки цьому перекладачі можуть ефективно поєднувати автоматизацію процесів із збереженням смислової та стилістичної точності тексту.

У межах аналізу ефективності ШІ у процесі перекладу були відібрані тексти різних стилів і ступенів складності, що дозволило всебічно оцінити можливості нейронних мовних моделей у роботі з мовними структурами різної природи. Добір матеріалу здійснювався з орієнтацією на практичні ситуації, з якими перекладач стикається у професійній діяльності. Тестовий корпус складався з таких прикладів:

- науковий текст – фрагмент статті з галузі прикладної лінгвістики «*Cognitive Approaches to Bilingual Lexicon Processing*» (Journal of Applied Linguistics, 2022), що містить спеціальну термінологію, складні синтаксичні конструкції та міждисциплінарні поняття;
- технічний текст – уривок з інструкції «*User Manual for Smart Home IoT Controller*» (Siemens, 2023), насичений процедурними дієсловами, структурованими алгоритмічними описами та вузькогалузевою лексикою.
- Діловий текст – витяг із «*Partnership Agreement and Confidentiality Policy*» (Corporate Office Europe, 2024), що містить юридичні формулювання, сталі конструкції ділового стилю та елементи офіційно-ділової терміносфери.
- художній текст – уривок із роману Дж. Р. Р. Толкіна «*The*

Fellowship of the Ring» (видання 2021 року), де важливими є образність, стилістичні засоби, культурні коди та емоційно-експресивні елементи.

Кожен тип тексту слугував модульним «тестом» для перевірки певного аспекту перекладацької роботи ШІ: наукові матеріали дозволили оцінити точність термінологічного відтворення, технічні – гамотність процедурних інструкцій, ділові – коректність юридичної стилістики й формулювання умов, а художні – здатність ШІ працювати з метафориною, алюзіями та культурними конотаціями.

Переклади здійснювалися із застосуванням генеративних моделей ChatGPT та Gemini, після чого результати порівнювали з оригіналом за критеріями: точність відтворення змісту, адекватність термінології, стилістична відповідність та контекстуальна узгодженість. Такий комплексний підхід дозволяє не лише оцінити технічні показники перекладу, а й врахувати його якість з точки зору сприйняття цільовою аудиторією.

Основними критеріями оцінки якості перекладу були:

1. Сміслова точність – здатність перекладу максимально точно передати зміст оригіналу без викривлень. Особлива увага приділялась відтворенню ключових понять, фактів та взаємозв'язків у тексті.

2. Контекстуальна адекватність – відповідність перекладу жанровим, стилістичним та комунікативним особливостям тексту. Оцінювалась здатність системи передавати тон, інтонацію та реєстр оригінального матеріалу.

3. Граматична та лексична коректність – відповідність нормам цільової мови, правильність побудови речень, узгодження термінів, синтаксису та морфології.

4. Обробка спеціалізованої термінології – адекватне відтворення професійних термінів, усталених виразів та галузевої лексики, що особливо важливо для юридичних, технічних та медичних текстів.

5. Природність і плавність мовлення – оцінка того, наскільки переклад звучить природно для носія мови, без грубих кальок, повторів або неадекватних конструкцій.

Такий комплексний підхід дозволяє оцінити не лише технічну точність перекладу, але й його практичну придатність для використання у різних професійних та комунікативних контекстах.

Аналіз перекладів, виконаних нейронними мовними моделями ChatGPT та Gemini, показав, що ефективність використання ШІ істотно залежить від жанрової специфіки тексту, рівня контекстуальної насиченості та стилістичної складності. Системи продемонстрували різну якість роботи відповідно до типу тексту, а також різний підхід до формування стилю і термінологічної бази перекладу.

1. Наукові тексти. Аналіз перекладів фрагмента наукової статті «*Cognitive Approaches to Bilingual Lexicon Processing*» засвідчив, що обидві досліджувані системи штучного інтелекту демонструють високий рівень змістової точності та здатності відтворювати логічну структуру наукової аргументації. Основні тези, наукові положення, теоретичні припущення та висновки були передані без суттєвих відхилень від оригіналу. Водночас при детальному порівняльному аналізі виявлено низку відмінностей, які безпосередньо впливають на загальну якість перекладу та ступінь відповідності науковому стилю.

Обидві моделі, загалом, коректно відтворювали ключові поняття нейролінгвістики, зокрема *lexical access*, *bilingual cognitive control*, *conceptual priming*, *cross-linguistic activation* тощо. Проте стилістика подачі термінів була різною:

- ChatGPT частіше добирав усталені україномовні відповідники, опираючись на академічну термінологічну традицію, що забезпечувало природність та фахову точність тексту;
- Gemini демонстрував схильність до транслітерації та збереження

англомовних формулювань у випадках невпевненості щодо нормативного перекладу. Такий підхід дозволяє уникнути термінологічної помилки, але знижує стилістичну цілісність україномовного наукового тексту.

Наукові статті часто містять розгорнуті складнопідрядні конструкції та логічні ланцюжки, що описують залежності та когнітивні механізми:

- ChatGPT зберігав первинну структуру речень, майже повністю відтворюючи складні синтаксичні побудови. Завдяки цьому не змінювалися логічні акценти, і читач міг простежити думку автора без ризику зміщення смислів;

- Gemini інколи скорочував розгорнуті речення, перетворюючи їх на кілька простіших. Хоча це покращувало читабельність перекладу, проте у деяких місцях нівелювалося розгортання наукової аргументації, що особливо критично для текстів, де кожна логічна ланка має значення для доказовості.

Обидві системи використовували притаманний науковим текстам нейтральний, об'єктивний тон, проте відмінності проявилися у міру формалізації:

- ChatGPT застосовував усталені наукові звороти («результати дослідження підтверджують», «встановлено, що», «вплив досліджуваного фактора»), завдяки чому переклад набував рис академічної завершеності;

- Gemini місцями демонстрував надмірну нейтральність або наближав стилістику до популярно-наукової, що знижувало рівень формальності тексту.

Загалом переклади обох систем можна охарактеризувати як високоякісні, особливо з огляду на збереження змісту й основних наукових положень. Виявлені розбіжності не суттєво впливають на зрозумілість тексту, проте є важливими з точки зору академічної відповідності та професійної якості наукового перекладу.

Узагальнена оцінка. Переклад наукових текстів за допомогою ШІ

характеризується високим рівнем змістової точності та збереження логічної структури. Потенційні недоліки стосуються переважно стилістики та способу передачі термінів, а також рівня деталізації наукового синтаксису. Отже, переклади нейронними моделями можуть використовуватися у науковій сфері, проте потребують додаткового контролю для забезпечення стилістичної цілісності та повної відповідності науковому дискурсу.

3. Ділові тексти. Найбільші розбіжності між оцінюваними моделями виявилися під час аналізу перекладу уривка «*Partnership Agreement and Confidentiality Policy*». Цей тип текстів характеризується підвищеними вимогами до точності не лише на рівні інформаційного змісту, а й на рівні юридично усталених формулювань, які визначають права, обов'язки та відповідальність сторін. Будь-яка стилістична зміна, трансформація модальності чи послаблення категоричності може суттєво змінити інтерпретацію договору, а отже – і його правову силу.

У перекладі, виконаному ChatGPT, ключові характеристики формально-ділового стилю було дотримано переважно без відхилень. Модель зберегла структурну організацію документа, ієрархію розділів, нумерацію пунктів, а також характерні юридичні кліше на кшталт «*this Agreement comes into force*», «*hereinafter referred to as the Parties*», «*the obligations of the Parties shall remain in effect upon termination of the Agreement*»². Тональність перекладу залишалася нейтральною та імперативно-офіційною, без надмірних стилістичних прикрас або смислових розширень. Особливо важливим є те, що ChatGPT коректно відтворював модальні дієслова, що визначають вид і міру зобов'язань. Наприклад, у розділі, що регламентує конфіденційність, конструкції «*shall not disclose*»² та «*is obliged to ensure*» були передані відповідно як «зобов'язується не розголошувати» та «повинен забезпечити», тобто зберегли прямий юридичний імператив.

Натомість переклад, створений Gemini, хоча й продемонстрував високу

точність у переданні загального змісту та логіки документа, виявив певні стилістичні особливості, які можуть вплинути на юридичне трактування. Місцями спостерігалася тенденція до “пом’якшення” правових формулювань шляхом заміни більш категоричних імперативних конструкцій менш визначальними варіантами. Так, фраза «*the Partner is obliged to provide quarterly reports*» у Gemini була перекладена як «Партнер повинен надавати квартальні звіти», тоді як коректніше у правовій лексиці — «Партнер зобов’язаний надавати...». Заміна “*shall ensure*” на «повинен забезпечити» замість «зобов’язаний забезпечити» також знижує ступінь нормативності. Подібні відхилення хоч і не змінюють загальний зміст, але можуть створити іншу міру юридичної відповідальності сторін, що є критичним у договірній термінології.

Стилістичні відмінності між моделями стосувалися також синтаксичної організації. ChatGPT частіше зберігав складні періоди з підрядними умовними та часовими конструкціями, що характерно для англомовного ділового письма. Gemini іноді замінював такі речення короткими синтаксичними блоками або перебудовував порядок частин, що полегшує читання, але призводить до втрати юридичної ригідності тексту. Наприклад, конструкція «*In the event that the Agreement is terminated, the Partner shall continue to fulfill the obligations regarding confidentiality*» була ChatGPT передана майже дослівно, тоді як Gemini трансформував її у два прості речення, що знижує формальність вислову.

Водночас варто зазначити, що обидві моделі коректно опрацювали термінологію, пов’язану з конфіденційністю, правами інтелектуальної власності, передачею комерційної інформації, строками дії договору й умовами припинення співпраці. Усі ключові юридичні терміни – *confidential information, breach of Agreement, governing law, non-compete clause, commercial use* – були передані адекватно й без семантичних зміщень.

Узагальнена оцінка. Рівень змістової точності перекладу ділових текстів для обох систем є високим. Водночас ChatGPT продемонстрував більш надійну стилістичну відповідність формально-діловому та юридичному реєстру, тоді як Gemini місцями схильний до стилістичного пом'якшення, що потенційно може змінювати ступінь нормативності та модальності документа. Це є суттєвим аспектом при застосуванні ШІ у сфері юридичного перекладу.

4. Художні тексти. Переклад уривка з роману Толкіна «*The Fellowship of the Ring*» продемонстрував найбільші відмінності між нейромоделями у сфері стилістики та передачі авторського письма. Особливістю художнього дискурсу є багатозначність значень, ритмомелодика фрази, культурні конотації та емоційно-образне навантаження, які не можна звести лише до передачі фактичної інформації. Саме тому якість перекладу художнього тексту потребує не лише лінгвістичної точності, а й здатності відтворити атмосферу, настрої і стилістичний реєстр.

ChatGPT продемонстрував схильність до збереження художньої цілісності тексту: модель намагалася відтворювати описові пасажі максимально образно, зберігаючи алюзії, архаїзовані структури та пафосний тон оповіді. Метафоричні порівняння, що є невіддільною частиною стилю Толкіна, були збережені переважно у повному обсязі, що позитивно вплинуло на передачу міфопоетичного характеру уривка. Також було помітне прагнення до відтворення ритму й мелодики синтаксису – довгі періодичні конструкції ChatGPT не скорочував, що сприяло збереженню авторського стилю.

Gemini, натомість, продемонстрував обережнішу стратегію. Модель тяжіла до спрощення образності: метафоричні елементи нерідко замінювалися нейтральнішими описовими конструкціями, що знижувало емоційний вплив на читача. Деякі культурні алюзії були редуковані,

імовірно, з метою зменшення інтерпретаційної багатозначності. Синтаксис став більш лінійним, речення – коротшими та простішими, що підвищило ясність, але одночасно знизило сценічність і атмосферність оповіді. Архаїчна лексика, характерна для стилю Толкіна, зберігалася частково – Gemini частіше замінював її сучасними відповідниками, що робило текст більш доступним, але менш художньо автентичним.

Локальні спостереження під час аналізу:

- у ChatGPT посилена емоційна складова – переклад викликає у читача естетичні переживання, максимально наближаючи рецепцію до оригіналу;
- у Gemini домінує когнітивна точність – читач чітко розуміє зміст подій, але емоційно-образний рівень значно ослаблений;
- відмінності проявилися передусім у словниковому доборі (образні / нейтральні відповідники), ритмі синтаксису та інтенсивності алюзій.

Узагальнена оцінка: точність відтворення подій і змісту обома моделями залишається високою, однак художній стиль передано нерівномірно. ChatGPT тяжіє до літературної, стилістично насиченої форми перекладу з пріоритетом естетичності, тоді як Gemini орієнтується на «нейтральний описовий переклад» із фокусом на ясності та контрольованості змісту, іноді на шкоду емоційній та образній складовій.

Проведений порівняльний аналіз перекладів, виконаних нейромережевими моделями, засвідчив, що сучасні системи штучного інтелекту дійсно є потужним перекладацьким інструментом, однак їхня ефективність не є універсальною й значною мірою залежить від типу тексту та комунікативного завдання. Високі результати спостерігалися насамперед там, де домінує інформаційна функція та where точність формулювань важливіша за емоційно-стилістичний вплив.

– технічні та інструктивні тексти перекладаються найбільш точно й стабільно: нейромоделі безпомилково відтворюють алгоритм дій, структуру та імперативні конструкції, демонструючи високу термінологічну дисципліну та процедурну чіткість;

– наукові тексти вимагають додаткового контролю, зокрема перевірки термінологічної узгодженості та логіко-синтаксичної структури. Генеративні моделі схильні до спрощення та узагальнення, що може змінювати рівень наукової точності;

– ділові й юридичні тексти потребують суворого дотримання формального стилю та ступеня категоричності формулювань. Навіть незначні стилістичні коливання (наприклад, «повинен» замість «зобов'язаний») можуть впливати на юридичну силу документа, тому машинні переклади таких матеріалів не можуть використовуватися без ретельного редагування;

– художні тексти виявилися найскладнішими для ШІ. Змістова точність зазвичай зберігається, однак стилістична, емоційна та культурна складові – неповною мірою. Нейромоделі все ще не здатні повною мірою відтворити авторську інтенцію, алюзивність, культурні конотації та індивідуальну манеру письма.

З огляду на отримані результати постає необхідність узагальнити ключові закономірності в роботі моделей штучного інтелекту залежно від типу перекладних текстів. Для наочного представлення відмінностей та спільних характеристик між різними жанровими групами було здійснено порівняльний аналіз основних параметрів перекладу – точності змісту, термінологічної відповідності, стилістичної релевантності, контекстуальної узгодженості, а також визначено сильні сторони та проблемні аспекти кожного випадку. Систематизацію результатів представлено в таблиці (Додаток Б) та таблиці 2.1.

Узагальнення результатів аналізу

Тип тексту	Точність змісту	Передача термінології / стилю	Збереження логіки та структури	Характерні недоліки ШІ-перекладу
Наукові	Висока	Загалом адекватна, поодинокі розбіжності	Переважно збережена	Подекуди спрощення складних дефініцій, зміна синтаксичних зв'язків
Технічні / інструктивні	Дуже висока	Дуже точна	Відмінна	Іноді зайві пояснення термінів (переважно у ChatGPT)
Ділові / юридичні	Висока	ChatGPT — дуже точна; Gemini — місцями пом'якшена	Збережена	Зміни ступеня формальності можуть вплинути на юридичну силу
Художні	Середня висока / щодо подій	Нерівномірна; ChatGPT ближче до стилю, Gemini — нейтральний	Частково збережена	Невідтворення емоційності, алюзій, індивідуальної манери автора

Як видно з таблиці, технічні та інструктивні тексти демонструють найвищу точність і структурну узгодженість, тоді як художні та ділові матеріали потребують більшого контролю з боку перекладача. Особливо це стосується передачі стилістичних нюансів, емоційності та культурного контексту, які наразі залишаються складними для автоматизованого перекладу. Узагальнено, таблиця підтверджує, що сучасні генеративні моделі ШІ ефективні як інструмент підтримки перекладача, але не здатні повністю замінити людську експертизу, особливо у жанрах із високою стилістичною та культурною складністю.

Нейронні мовні моделі вже займають вагоме місце в перекладацькій діяльності та здатні підвищити ефективність робочого процесу, особливо щодо перекладу стандартизованих, інформаційних та процедурних текстів. Водночас вони поки що не можуть повністю замінити професійного перекладача, оскільки робота з жанрами, насиченими стилістикою, культурним підтекстом, ідіоматикою та метафориною, усе ще потребує людської компетентності, інтерпретації та творчого підходу.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ПРОЦЕСУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ШІ

3.1. Методика використання ШІ для різних типів текстів

Сучасні системи штучного інтелекту (ШІ) відкривають значні перспективи для підвищення ефективності перекладацького процесу, проте їхнє раціональне застосування потребує диференційованого підходу, який враховує специфіку жанру, стилю та комунікативних завдань тексту [48]. У ході проведеного дослідження було здійснено комплексний аналіз роботи генеративних моделей ChatGPT, Gemini та інших LLM при перекладі текстів різного типу – наукових, технічних, ділових і художніх.

На основі результатів порівняльного дослідження було розроблено систематизовану методику використання ШІ у перекладі, яка включає:

- диференційовану стратегію застосування для кожного жанру тексту;
- виділення типових переваг і обмежень систем ШІ залежно від змісту та стилістики матеріалу;
- рекомендації щодо поєднання автоматизованого перекладу з контролем і постредагуванням людиною;
- алгоритми підготовки текстів для роботи ШІ, включно з уточненням термінології та адаптацією стилю;
- пропозиції щодо використання ШІ для генерації альтернативних варіантів перекладу та перевірки контекстуальної узгодженості.

В ході дослідження не лише виділено ключові закономірності роботи сучасних систем ШІ у перекладацькій практиці, але й сформовано практичні підходи та рекомендації, що забезпечують більш точне, контекстуально

адекватне і продуктивне застосування ШІ у процесі перекладу різних типів текстів.

1. Наукові тексти. При роботі з науковими матеріалами, такими як статті, дослідження, монографії та конференційні доповіді, системи штучного інтелекту доцільно використовувати як інструмент попереднього перекладу та перевірки логічної структури тексту. Генеративні моделі, зокрема ChatGPT та Gemini, демонструють здатність швидко відтворювати термінологію, зберігати причинно-наслідкові зв'язки та відображати загальну аргументаційну лінію оригіналу.

Водночас важливо враховувати, що ШІ не завжди адекватно передає складні визначення, формули, специфічні наукові конструкції та контекстні нюанси. Тому необхідне поєднання автоматизованого перекладу з експертним контролем перекладача.

На основі проведеного дослідження розроблено низку рекомендацій для ефективного використання ШІ у перекладі наукових текстів:

- попередній автоматичний переклад основного тексту – використання ШІ для швидкого отримання чернетки перекладу, що дозволяє зекономити час і структурувати матеріал для подальшої обробки;
- контроль термінології та складних конструкцій людиною – перевірка правильності відтворення спеціалізованих термінів, складних синтаксичних структур та наукових формулювань з урахуванням контексту;
- генерація альтернативних формулювань – застосування ШІ для пропозиції варіантів перекладу ключових фрагментів тексту, що допомагає уточнити значення та покращити стиль викладу;
- оновлення словників і спеціалізованих корпусів – регулярне поповнення баз даних термінів та текстових корпусів для навчання моделей, що забезпечує підвищення точності та контекстуальної адекватності перекладів у майбутньому;

– систематична перевірка логічної структури – аналіз послідовності викладу аргументів, причинно-наслідкових зв'язків та узгодженості абзаців з використанням ШІ як допоміжного аналітичного інструмента.

Інтеграція сучасних систем ШІ у переклад наукових текстів дозволяє значно прискорити процес підготовки матеріалів, підвищити точність термінології та забезпечити гнучке редагування складних конструкцій, одночасно залишаючи за перекладачем роль контролю якості та стилістичної адаптації.

2. Технічні та інструктивні тексти. Тексти з чіткою структурою та алгоритмічними вказівками, такі як технічні інструкції, посібники користувача, керівництва з експлуатації обладнання та програмного забезпечення, демонструють найвищу ефективність перекладу за допомогою сучасних систем штучного інтелекту. Генеративні моделі, включно з ChatGPT та Gemini, здатні автоматично відтворювати послідовність дій, нумерацію пунктів, інструктивні формулювання та логіку виконання процедур.

Однак для забезпечення високої якості перекладу та уникнення помилок у професійній термінології слід поєднувати автоматичний переклад з контролем людини. На основі проведеного дослідження розроблено низку рекомендацій щодо оптимального використання ШІ при перекладі технічних та інструктивних текстів:

- автоматичний переклад процедур та інструктивних конструкцій – застосування ШІ для швидкого формування основного тексту перекладу, включно з кроками дій, нумерацією та структурними елементами;
- контроль імперативних конструкцій – перевірка коректності перекладу команд, застережень та інструкцій, що визначають безпечну та правильну роботу з обладнанням або програмним забезпеченням;
- узгодженість позначень і технічних одиниць – забезпечення

точного відтворення всіх символів, одиниць вимірювання, номерів моделей та специфікацій, що є критично важливим для користувача.

- генерація альтернативних пояснень – використання ШІ для пропозиції варіантів формулювань або уточнень, щоб адаптувати переклад під рівень підготовки та потреби цільової аудиторії;
- регулярне оновлення словників і корпусів технічної термінології – забезпечення того, щоб моделі ШІ працювали з актуальними термінами, новими специфікаціями та галузевими стандартами;
- постредагування та перевірка людиною – остаточний контроль перекладу перекладачем для коригування можливих неточностей і забезпечення повної зрозумілості тексту для кінцевого користувача.

Завдяки такому комплексному підходу переклад технічних та інструктивних матеріалів із застосуванням ШІ стає більш швидким, структурованим і надійним, водночас зберігаючи контроль якості та безпеку змісту.

3. Ділові та юридичні тексти. Переклад ділових і юридичних документів (договорів, угод, корпоративних політик, регламентів та інших матеріалів, що мають юридично значущу силу) вимагає високої точності, формальної сталісти та абсолютної відповідності термінології. Будь-яке відхилення у формулюванні може призвести до неправильної інтерпретації умов, що робить роль перекладача ключовою.

Сучасні системи штучного інтелекту, зокрема генеративні моделі ChatGPT та Gemini, можуть бути ефективним інструментом для підготовки первинного перекладу, перевірки узгодженості термінів і пропозиції альтернативних формулювань. Проте остаточна перевірка та адаптація перекладу залишаються за людиною, оскільки ШІ поки що не здатний врахувати всі нюанси юридичного контексту та специфіку правової термінології.

На основі дослідження запропоновано такі рекомендації щодо використання ШІ у перекладі ділових і юридичних текстів:

- попередній автоматичний переклад та перевірка узгодженості термінів – застосування ШІ для швидкого створення базового перекладу з контролем правильності юридичної лексики та ключових визначень;
- контроль формальної відповідності тексту – перевірка точності формулювань у відповідності до норм юридичного стилю, з особливою увагою до формулювань зобов'язань, прав та відповідальності сторін;
- генерація альтернативних формулювань – використання функцій ШІ для пропозиції декількох варіантів перекладу складних юридичних конструкцій без зміни юридичної сутності, що допомагає перекладачу оцінити найкоректніший стиль;
- аналіз структури документа – автоматична перевірка логічної послідовності пунктів і підпунктів, що сприяє уникненню пропусків та неточностей у перекладі.
- постредагування людиною – остаточний контроль перекладу експертом для забезпечення точності, стилістичної сталості та юридичної надійності тексту.

Застосування такої методики дозволяє значно прискорити роботу з діловими та юридичними документами, підвищити узгодженість термінології та якість первинного перекладу, водночас зберігаючи критичний контроль людини у найважливіших питаннях відповідності юридичним нормам.

4. Художні тексти. Переклад літературних та художніх творів залишається найбільш складним завданням для сучасних систем штучного інтелекту через необхідність збереження авторського стилю, емоційного забарвлення та культурного контексту. На відміну від технічних або наукових текстів, тут вирішальне значення має не лише точність передачі

змісту, а й відтворення художньої образності, ритму, метафор, ідіом та культурних алюзій.

Генеративні моделі, такі як ChatGPT та Gemini, можуть слугувати ефективним інструментом для підготовки попереднього перекладу, пропонувати альтернативні формулювання та допомагати перекладачу в творчому процесі. Проте остаточне редагування завжди повинно залишатися за людиною, яка здатна оцінити художній ефект і зберегти авторський задум.

На основі проведеного дослідження запропоновано наступну методику використання ШІ для художніх текстів:

- автоматичний попередній переклад – створення базового тексту за допомогою ШІ, який слугує відправною точкою для творчого редагування.
- генерація альтернативних варіантів – використання моделей для пропозиції кількох варіантів передачі метафор, ідіом, алегорій та стилістичних особливостей, що дозволяє перекладачу обирати найбільш доречні рішення.
- контроль культурних алюзій та емоційної палітри – перевірка відповідності перекладу культурним і соціокультурним контекстам оригіналу, врахування тональності та емоційного забарвлення;
- інтеграція ШІ як помічника – використання штучного інтелекту для прискорення рутинних аспектів перекладу (наприклад, попередня адаптація фразеологізмів або пошук еквівалентів), при цьому всі творчі рішення залишаються за людиною;
- постредагування та художнє доопрацювання – обов'язкове завершальне редагування, що забезпечує гармонійне поєднання точності змісту та літературної якості перекладу.

Застосування такої методики дозволяє поєднати швидкість і автоматизацію, яку надає ШІ, з критичною оцінкою та творчою інтерпретацією перекладача. Це створює умови для більш ефективної та

якісної роботи з художніми текстами, зберігаючи при цьому індивідуальний стиль автора та художню цілісність оригіналу.

Розроблена методика використання сучасних систем штучного інтелекту у перекладацькій діяльності ґрунтується на кількох ключових принципах, що забезпечують комплексний і контрольований підхід до роботи з різними типами текстів:

1. Поєднання автоматизації та контролю людиною. ШІ застосовується для виконання рутинних завдань, таких як попередній переклад, підбір термінів, перевірка узгодженості або генерація альтернативних формулювань. Водночас кінцевий контроль за якістю перекладу, точністю термінології та стилістичною відповідністю залишається за перекладачем, що забезпечує баланс між швидкістю і достовірністю результату.

2. Диференціація підходів залежно від жанру та стилю тексту. Для наукових, технічних, ділових та художніх текстів використовуються різні стратегії застосування ШІ: від пріоритету точності термінології до збереження авторського стилю та культурних нюансів. Такий підхід дозволяє оптимізувати процес і забезпечити адекватність перекладу у кожному конкретному випадку.

3. Постійне оновлення і адаптація моделей. Ефективність ШІ значною мірою залежить від якості навчальних корпусів і актуальності термінології. Регулярне поповнення словників, оновлення баз даних та адаптація моделей до нових мовних тенденцій забезпечує високу точність і відповідність сучасним стандартам перекладу.

4. Використання ШІ для генерації альтернатив, перевірки узгодженості та підвищення продуктивності. Генеративні моделі дозволяють створювати кілька варіантів перекладу одного фрагмента, що дає змогу перекладачу обирати найбільш доречний варіант залежно від контексту та

цільової аудиторії. Крім того, ШІ допомагає перевіряти узгодженість термінології, граматику та стиль, що підвищує загальну продуктивність перекладацької діяльності.

Розроблена методика дозволяє систематизувати процес використання ШІ у перекладі, забезпечити високий рівень точності та контекстуальної адекватності, мінімізувати ризики помилок та одночасно підвищити ефективність роботи перекладача. Вона формує підґрунтя для комплексного підходу до інтеграції штучного інтелекту в професійну практику, поєднуючи переваги автоматизації з критичним аналізом і творчою інтерпретацією людини.

3.2. Пропозиції щодо інтеграції ШІ у навчальний процес та професійну діяльність перекладачів

Сучасні технології штучного інтелекту відкривають широкі перспективи для розвитку професійних компетенцій перекладачів та одночасно значно підвищують ефективність навчального процесу у вищих навчальних закладах і спеціалізованих курсах. Вони дозволяють не лише автоматизувати рутинні операції перекладу, такі як первинне відтворення тексту, підбір термінології чи перевірка узгодженості граматичних і стилістичних конструкцій, але й надають інструменти для глибокого аналізу контексту, стилю та семантики оригінального матеріалу.

Ефективне впровадження ШІ у перекладацьку практику та освітній процес вимагає системного підходу, який поєднує ключові компоненти: автоматизацію, аналітичні інструменти та критичне оцінювання результатів людиною. Автоматизація забезпечує швидкість обробки великих обсягів інформації та створення базових версій перекладу, що особливо важливо для навчання здобувачів у роботі з різними жанрами текстів. Аналітичні

інструменти ШІ дозволяють оцінювати точність відтворення термінології, стилістичних та семантичних нюансів, а також пропонувати альтернативні формулювання для адаптації перекладу під різні аудиторії та комунікативні цілі. Критичне оцінювання людиною гарантує високу якість кінцевого результату, враховуючи нюанси авторського стилю, культурні алюзії та особливості цільового контексту, які сучасні ШІ-моделі поки що не здатні обробляти на рівні професійного перекладача.

Інтеграція ШІ у навчальний процес і професійну діяльність перекладачів має базуватися на балансі між автоматизацією, аналітичною підтримкою та контролем людини. Такий підхід забезпечує підвищення ефективності перекладу, сприяє розвитку компетентностей майбутніх фахівців і формує у них критичне мислення щодо застосування сучасних технологій у професійній практиці.

Для формування конкретних пропозицій щодо інтеграції штучного інтелекту у навчальний процес і професійну діяльність перекладачів ми спиралися на попередньо розглянуті принципи ефективного використання ШІ, а також на результати проведених експериментальних досліджень. На основі аналізу переваг, обмежень та особливостей застосування генеративних моделей і інтелектуальних асистентів можна виокремити низку практичних рекомендацій, які дозволяють оптимізувати підготовку фахівців та підвищити продуктивність перекладацької діяльності (рис. 2.1).

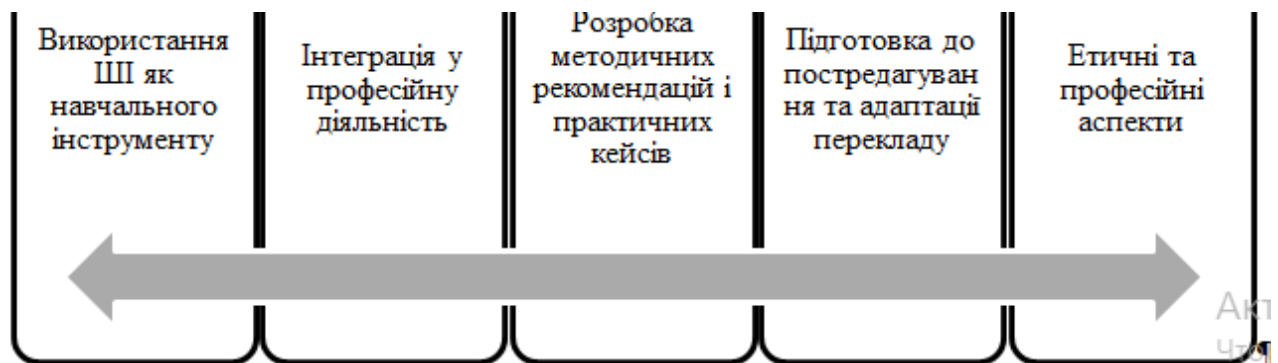

Рис. 3.1. Комплекс практичних рекомендацій щодо застосування ШІ у навчальну і професійну діяльність перекладачів

Проаналізуємо запропонований комплекс.

1. Використання ШІ як навчального інструменту дозволяє створювати інтерактивне і персоналізоване середовище для підготовки майбутніх перекладачів. Генеративні моделі, такі як ChatGPT і Gemini, не лише забезпечують автоматичний переклад текстів різної тематики, а й слугують засобом розвитку аналітичних та критичних навичок студентів. Здобувачі вищої освіти можуть виконувати практичні завдання, спрямовані на перевірку точності перекладу, адаптацію стилю до цільової аудиторії та врахування контексту.

Наприклад, під час роботи з науковими, технічними, діловими або художніми текстами студенти отримують можливість порівнювати кілька варіантів перекладу одного фрагмента, оцінювати їхню семантичну та стилістичну відповідність, а також пропонувати власні корекції.

Такий підхід сприяє формуванню здатності до самостійного прийняття рішень у процесі перекладу, розвитку мовної чутливості та професійної компетентності, водночас підвищуючи мотивацію до навчання через інтерактивність та швидкий зворотний зв'язок.

2. Інтеграція ШІ у професійну діяльність перекладачів відкриває нові можливості для підвищення продуктивності та якості роботи. Системи штучного інтелекту, зокрема генеративні моделі, можуть виконувати рутинні завдання, такі як попередній переклад великих обсягів тексту, автоматичний підбір термінології, перевірка узгодженості стилю, граматики та синтаксису. Наприклад, при перекладі технічної документації ШІ допомагає швидко формувати точні інструкції та забезпечує коректність термінів, а при обробці ділових чи юридичних документів – перевіряє відповідність формулювань стандартам і узгодженість термінології.

Для художніх текстів та літератури генеративні моделі пропонують альтернативні варіанти перекладу метафор, ідіом та стилістичних

особливостей, що дозволяє перекладачу вибирати найбільш адекватний варіант та адаптувати його під культурний та емоційний контекст цільової аудиторії. Крім того, ШІ може виступати як інтерактивний асистент під час постредагування, підказуючи можливі покращення стилю або узгоджуючи терміни в багаточастинних документах.

Така інтеграція дозволяє перекладачам зосереджуватися на творчих і аналітичних завданнях, зменшуючи часові витрати на рутинні операції та підвищуючи загальну якість перекладу.

3. Розробка методичних рекомендацій і практичних кейсів є ключовим елементом інтеграції ШІ у професійну та освітню діяльність перекладачів. Доцільно створювати комплексні практичні завдання, симуляційні проекти та кейси, які охоплюють різні жанри та стилі текстів: наукові статті, технічні інструкції, ділові документи, художню літературу. Це дозволяє здобувачам вищої освіти та фахівцям оцінювати роботу ШІ-моделей у реальних умовах перекладацької практики та порівнювати автоматично згенеровані результати з оригіналом.

Практичні кейси можуть включати завдання на вибір найбільш точного або стилістично адекватного варіанту перекладу, корекцію помилок, адаптацію термінології під конкретну аудиторію та контекст. Наприклад, студенти можуть отримати фрагмент наукової статті, перекладений ChatGPT або Gemini, і аналізувати точність термінів, логічну послідовність та стилістичну відповідність оригіналу. У випадку художнього тексту – оцінювати передачу авторського стилю, емоційної насиченості та культурних алюзій.

Такі методичні підходи сприяють формуванню у перекладачів навичок критичного мислення та аналітичного оцінювання результатів автоматизованого перекладу. Вони допомагають виробити компетенції щодо раціонального поєднання переваг ШІ та експертного мовного судження

людини, що забезпечує більш високу якість і адекватність перекладів у професійній практиці.

4. Підготовка до постредагування та адаптації перекладу є невід'ємною складовою інтеграції ШІ у навчальний процес перекладачів. Використання генеративних моделей дозволяє студентам працювати з автоматично створеними перекладами різних типів текстів і навчатися систематично оцінювати їх якість. У процесі підготовки особлива увага приділяється перевірці точності переданого змісту, корекції стилю, уточненню термінології, а також відтворенню авторського підходу та культурних нюансів оригіналу.

Наприклад, студент може отримати науковий або технічний текст, перекладений ChatGPT, і виконати завдання з виявлення неточностей у термінах, виправлення синтаксичних конструкцій та підвищення контекстуальної адекватності. У випадку художнього тексту особливий акцент робиться на збереженні емоційної насиченості, стилістичних особливостей і культурних алюзій, що допомагає розвивати чутливість до тонких відтінків мови.

Такий підхід сприяє формуванню у майбутніх фахівців критичного мислення, аналітичних навичок і професійної компетентності, оскільки вони вчаться поєднувати можливості ШІ з експертним судженням людини. В результаті підготовка до постредагування та адаптації перекладу стає ефективним інструментом підвищення якості перекладацької діяльності та розвитку здатності до самостійного прийняття рішень у складних мовних ситуаціях.

5. Етичні та професійні аспекти застосування ШІ у перекладацькій діяльності мають ключове значення як у навчальному процесі, так і в професійній практиці. Використання генеративних моделей, таких як ChatGPT чи Gemini, створює потенціал для підвищення ефективності

перекладу, але водночас накладає на перекладача відповідальність за точність, стилістичну і контекстуальну адекватність кінцевого тексту.

Наприклад, при перекладі медичних інструкцій або юридичних документів автоматично створений переклад може містити неточності або неоднозначності, які здатні вплинути на розуміння та дії користувача. У таких випадках перекладач повинен ретельно перевіряти термінологію, узгодженість формулювань і правильність відтворення змісту, не покладаючись виключно на ШІ.

В освітньому контексті студенти повинні навчатися критично оцінювати результати ШІ, розрізняти надійні й потенційно ризикові переклади та розуміти межі автоматизованих технологій. Наприклад, під час роботи з художніми текстами ШІ може спрощувати метафори або змінювати стиль автора, тому студенту важливо визначити, які елементи потребують ручної корекції, щоб зберегти літературну цінність тексту.

Важливим є дотримання авторських прав та конфіденційності даних, особливо при обробці приватних або комерційних матеріалів. Перекладач повинен знати, як безпечно використовувати ШІ для аналізу та обробки текстів, забезпечуючи захист інформації та етичність процесу.

Інтеграція сучасних систем ШІ у перекладацьку освіту та професійну практику відкриває значні можливості, проте супроводжується низкою труднощів, що потребують системного підходу для їх подолання:

– обмеження технологій і залежність від навчальних даних. Сучасні генеративні моделі, такі як ChatGPT або Gemini, ефективні лише у межах обсягу та якості даних, на яких вони були навчальні. Недостатньо спеціалізовані корпуси можуть призводити до помилок у термінології або некоректного відтворення складних конструкцій. У навчальному процесі це означає, що студенти можуть отримувати неточні або спрощені переклади, що потребує постійного втручання викладача для пояснення помилок і

корекції;

– складність передачі стилю та культурного контексту. Навчальні та художні тексти часто містять культурні алюзії, ідіоми, авторські метафори та емоційні нюанси. ШІ не завжди здатен відтворювати їх належним чином. У професійній діяльності це створює ризик втрати художньої або комунікативної цінності тексту, що особливо критично для літературного перекладу або локалізації маркетингових матеріалів;

– необхідність критичного мислення та постредагування. Незважаючи на високий рівень автоматизації, результати ШІ потребують перевірки та адаптації людиною. Це вимагає від студентів і практикуючих перекладачів розвитку навичок постредагування, критичного аналізу та ухвалення рішень щодо стилю, термінології та контексту. Без таких навичок ризик помилок зростає;

– проблеми інтеграції в навчальні програми та робочі процеси. Викладачам і організаторам практики потрібно адаптувати традиційні програми до використання ШІ, створювати спеціальні кейси та практичні завдання, а також організовувати системний моніторинг ефективності. У професійній діяльності — забезпечити безперервне оновлення словників, термінологічних баз і моделей, що підвищує складність управління робочим процесом;

– етичні та правові аспекти. Використання ШІ пов'язане з дотриманням авторських прав, конфіденційності текстів та оцінкою надійності результатів. Студенти та перекладачі повинні усвідомлювати відповідальність за кінцевий переклад, зокрема при роботі з медичними, юридичними або комерційними документами;

– технічні та ресурсні обмеження. Для ефективного використання нейромережових моделей потрібні високопродуктивні обчислювальні ресурси, стабільне програмне забезпечення та інтернет-з'єднання. В

навчальних закладах і невеликих перекладацьких бюро це може стати значним обмежувальним фактором.

Щоб краще продемонструвати результати інтеграції ШІ у навчальний процес і професійну діяльність перекладачів, ми представили їх у вигляді таблиці 3.1. Вона показує, як різні напрями застосування ШІ співвідносяться з конкретними можливостями та очікуваними результатами, що дозволяє оцінити ефективність використання технологій у різних аспектах перекладацької роботи.

Таблиця 3.1.

Основні напрями інтеграції ШІ у навчальний процес та професійну діяльність перекладачів

Напрямок інтеграції	Основні можливості	Очікуваний результат
Навчальний процес	Використання генеративних моделей для практичних вправ; аналіз альтернативних перекладів; розвиток термінологічної та стилістичної компетентності	Формування критичного мислення, здатності оцінювати точність та стилістичну відповідність перекладу
Професійна діяльність	Автоматизація рутинних завдань; попередній переклад великих текстів; перевірка узгодженості термінології та стилю	Підвищення продуктивності перекладача, оптимізація робочих процесів, можливість зосередитися на творчих і складних аспектах
Постредагування	Корекція стилю, уточнення термінології, адаптація авторського підходу та культурних нюансів	Висока якість кінцевого перекладу, ефективне поєднання роботи ШІ і експертного контролю людини
Методичні кейси та практичні вправи	Створення симуляційних проєктів та завдань з різних жанрів текстів	Розвиток навичок критичного аналізу результатів автоматизованого перекладу, вироблення стратегії оптимальної взаємодії з ШІ

З таблиці видно, що застосування генеративних моделей у навчальному процесі сприяє розвитку критичного мислення та оцінки стилістичної та термінологічної точності перекладів. У професійній діяльності ШІ допомагає автоматизувати рутинні завдання та підвищує продуктивність, залишаючи перекладачеві можливість зосередитися на творчих і складних аспектах

роботи. Постредагування з використанням ШІ забезпечує високу якість кінцевого перекладу, поєднуючи автоматизовану обробку тексту з експертним контролем людини. Практичні кейси та симуляційні проекти формують у фахівців навички критичного аналізу та здатність ефективно інтегрувати ШІ у робочі процеси, що сприяє комплексному розвитку компетентностей перекладача.

Інтеграція сучасних технологій штучного інтелекту у навчальний процес та професійну діяльність перекладачів відкриває нові горизонти для розвитку професійних компетентностей. Використання генеративних моделей, інтелектуальних асистентів та інструментів постредагування дозволяє значно підвищити ефективність перекладацької роботи, оптимізувати обробку великих обсягів тексту та забезпечити високий рівень контекстуальної адекватності.

Вона сприяє розвитку широкого спектра навичок: від точного відтворення термінології та стилю до адаптації перекладу під специфіку жанру і цільової аудиторії. Використання автоматизованих технологій у навчанні формує у здобувачів критичне мислення, здатність оцінювати якість перекладу, порівнювати альтернативні варіанти та ухвалювати обґрунтовані рішення щодо постредагування.

Поєднання практичного досвіду роботи з ШІ та постійного контролю людиною створює комплексний підхід до навчання та професійної підготовки перекладачів. Це забезпечує не лише освоєння сучасних технологій, але й формування здатності до самостійного аналізу результатів, корекції помилок та адаптації перекладу відповідно до культурних, жанрових та стилістичних особливостей тексту.

Таким чином, інтеграція ШІ у перекладацьку практику не лише підвищує продуктивність, а й формує у фахівців відповідальне ставлення до результату, критичне мислення та здатність ухвалювати професійно обґрунтовані рішення у складних мовних та культурних ситуаціях.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження «Специфіка використання штучного інтелекту в перекладознавстві» підтвердило, що сучасні технології ШІ відкривають широкі можливості для оптимізації перекладацького процесу та підвищення якості перекладів різних жанрів. Аналіз типів систем ШІ, зокрема генеративних мовних моделей, показав, що вони здатні автоматизувати рутинні завдання, підвищувати контекстуальну адекватність перекладу, забезпечувати точність термінології та пропонувати альтернативні варіанти формулювань.

Дослідження практичної ефективності показало, що ШІ особливо добре справляється з технічними та науковими текстами, демонструючи високу точність і структурну узгодженість. Для ділових і юридичних текстів важливим залишається контроль стилю і формальності, а для художніх текстів критичною є роль перекладача у збереженні авторського стилю та культурних нюансів.

Запропонована методика використання ШІ для різних типів текстів, а також рекомендації щодо інтеграції ШІ у навчальний процес та професійну діяльність перекладачів, дозволяють поєднувати автоматизацію, аналітичні можливості моделей та контроль людиною. Це забезпечує підвищення продуктивності перекладачів, розвиток професійних компетенцій та формування критичного мислення щодо застосування технологій ШІ.

Разом із тим встановлено, що повна заміна людини технологіями навіть у довгостроковій перспективі є неможливою: переклад залишається складним когнітивно-культурним процесом, який потребує інтерпретації контексту, врахування стилістичних, прагматичних і соціокультурних чинників. Ефективність застосування ШІ визначається не обсягом автоматизації, а рівнем поєднання технічних можливостей систем із професійною інтуїцією, досвідом та етичними стандартами перекладача.

Дослідження також показало, що інтеграція ШІ у навчання

перекладачів вимагає розроблення методичних рекомендацій, практичних кейсів і дидактичних матеріалів, спрямованих на розвиток умінь аналізувати результати машинного перекладу й оптимально комбінувати автоматизовані інструменти з експертним контролем. Системне використання ШІ у навчальному процесі і професійній діяльності сприяє підвищенню якості перекладу, формуванню цифрової та інформаційної грамотності, розвитку професійної автономії здобувачів освіти.

Таким чином, штучний інтелект стає ефективним інструментом у сучасному перекладознавстві, проте його застосування повинно завжди супроводжуватися експертним контролем і професійною оцінкою, особливо в контекстах, де стиль, культурні особливості та семантична точність мають ключове значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко В. Технології нейронного машинного перекладу у професійній підготовці перекладачів. *Мовознавчий вісник*. 2019. №12. С. 78–91.
2. Гончаренко С. Інтеграція систем ШІ у навчальний процес перекладачів. *Освітні технології*. 2022. №7. С. 55–70.
3. Іванова Ю. Методика навчання перекладу з використанням генеративних моделей ШІ. *Педагогічні науки*. 2021. №14. С. 88–104.
4. Коломієць Л. Перекладознавчі семінари: актуальні теоретичні концепції та моделі аналізу поетичного перекладу. Київ: Київський університет. 2011. 527 с.
5. Кочерган М. Вступ до мовознавства: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академія. 2001. 256 с.
6. Кривчун Максим Адаптація перекладацьких стратегій до технологій штучного інтелекту. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14 листопада 2024 р.). Полтава : ПДАУ. 2024. С. 160-163
7. Кузьменко Т. Застосування LLM у перекладознавстві: методологічні аспекти. *Наукові записки НТУУ «КПІ»*, Серія: Філологія. 2021. №45. С. 102–118.
8. Лодж Д. *The Art of Fiction*. London: Vintage / Penguin. 1992. 118 p.
9. Ляшенко М. Комп'ютерні технології та штучний інтелект у професійній підготовці перекладачів. *Вісник НТУ*, Серія Філологія. 2020. №32. С. 50–68.
10. Петренко І. Машинний переклад та навчання перекладачів: виклики і перспективи. *Лінгвістичні студії*, 2020. №34. С. 45–62.
11. Руденко О. Використання машинного перекладу в освітньому

процесі: аналітичний аспект. *Освітні технології та інновації*. 2021. №6. С. 64–80.

12. Савчук О. Автоматизація перекладу текстів на основі штучного інтелекту. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка. 2021. 192 с.

13. Сидоренко Н. Штучний інтелект і розвиток професійних компетентностей перекладачів. *Український журнал прикладної лінгвістики*, 2020. №3. С. 27–42.

14. Ткаченко В. Аналіз ефективності нейронних систем перекладу для різних жанрів текстів. *Лінгвістичні дослідження*. 2022. №9. С. 15–30.

15. Шевченко Л. Особливості постредагування машинного перекладу з використанням штучного інтелекту. *Вісник мовознавства*. 2022. №18. С. 120–135.

16. Яковенко М. Комп'ютерні та інтелектуальні системи в перекладацькій діяльності. *Слово і текст*. 2020. №5. С. 33–49.

17. Beeby A., Rodríguez L., Sánchez R. *Evaluation of Machine Translation Systems*. Amsterdam: John Benjamins. 2019. 300 p.

18. Bowker L. *Computer-aided Translation Technology: A Practical Introduction*. Amsterdam: John Benjamins. 2019. 248 p.

19. Bowker L., Ciro J. *Translation Technology and Linguistic Data*. Amsterdam: John Benjamins. 2020. 268 p.

20. Byrne J. *Neural Machine Translation: Trends and Applications*. Berlin: Springer. 2021. 290 p.

21. ChatGPT. *Generative Language Models in Translation: Applications and Challenges*. OpenAI Research. 2023. URL: <https://openai.com/research>

22. Colina S. *The Routledge Handbook of Translation and Technology*. London: Routledge. 2020. 640 p.

23. Cronin M. *Translation in the Digital Age*. London: Routledge. 2020. 336 p.

24. Cronin M. *Digital Translation and Language Policy*. London: Routledge. 2021. 350 p.
25. Dancygier B. *Cognitive Approaches to Language and Translation*. Cambridge: Cambridge University Press. 2022. 312 p.
26. Gambier Y., van Doorslaer L. *Handbook of Translation Studies (Vol. 3)*. Amsterdam: John Benjamins. 2021. 360 p.
27. García I. *Machine Translation and Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press. 2021. 276 p.
28. García I., Pena M. *Artificial Intelligence in Multilingual Contexts*. London: Routledge. 2021. 256 p.
29. García I., Peters E. *Machine Translation and Post-Editing in Practice*. Amsterdam: John Benjamins. 2022. 264 p.
30. Gaspari F. *Translation Automation and Quality Control*. Berlin: Springer. 2021. 300 p.
31. Gemini AI. *Advanced Neural Models for Multilingual Text Processing*. Google DeepMind Research. 2024. 48 p.
32. González Davies M. *Multiple Voices in Translation*. London: Routledge. 2020. 310 p.
33. Hutchins W. *Machine Translation: Past, Present, Future*. Berlin: Springer. 2019. 280 p.
34. Hutchins W. J. *Early Years of Machine Translation*. Berlin: Springer. 2020. 210 p.
35. Hutchins W., Somers H. *An Introduction to Machine Translation*. London: Academic Press. 2020. 312 p.
36. Kenny D. *Automating Translation: Challenges and Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. 2020. 200 p.
37. Kilgarriff A., Grefenstette G. *Corpus-Based Translation Studies*. Amsterdam: John Benjamins. 2020. 280 p.

38. Koehn P. *Neural Machine Translation*. Cambridge: Cambridge University Press. 2021. 310 p.
39. Kruger H., Wallmach K. *Translation in the Age of Artificial Intelligence*. Berlin: Springer. 2021. 300 p.
40. Lemberger N. *Cultural Nuances in Machine Translation*. New York: Routledge. 2021. 290 p.
41. Lesia Matviienko, Liubov Khomenko Risks of information leakage using online machine translation services. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2025. Том 3. № 27. С. 284-293
42. Leekar J. The Role of Generative AI Models in Literary Translation: Challenges and Opportunities. *Oxford Linguistic Papers*, 2022. Vol. 18. P. 53–74.
43. Likert J. *Cognitive Systems and Language Processing*. New York: Springer. 2019. 312 p.
44. Matviienko L., Khomenko L., Denysovets I., Horodenska K., Nikolashyna T., Pavlova I. Comparative analysis of online translators in the machine translation system. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2024. №16. P. 101-118
45. Matviienko L. H., Krasota O. H. Modern electronic means of translation in the system of training of future translators. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Філологічні науки*. № 7. 2021. С. 217-226
46. Norvig P., Russell S. *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (4th ed.). Pearson. 2021. 1136 p.
47. O'Brien S. *Post-Editing: A Critical Skill in Translation*. Amsterdam: John Benjamins. 2022. 240 p.
48. O'Brien S., Simard M. *Post-Editing of Machine Translation*. Amsterdam: John Benjamins. 2020. 280 p.
49. O'Hagan M. *Technology and Translator Training*. London: Routledge.

2021270 p.

50. O'Hagan M., Ashworth D. Translation-mediated Communication in a Digital World. London: Routledge. 2020. 320 p.

51. Pöchhacker F. Introducing Translation Studies (3rd ed.). London: Routledge. 2019. 420 p.

52. Pym A. Exploring Translation Theories (3rd ed.). London: Routledge. 2019. 392 p.

53. Pym A., Grin F., Katan D. Translation and Technology: Insights for Language Professionals. London: Routledge. 2020. 336 p.

54. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: Principles and Practice. Boston: Pearson. 2021. 1200 p.

55. Saldanha G., O'Brien S. Research Methodologies in Translation Studies. London: Routledge. 2020. 290 p.

56. Shreve G. Human Factors in Machine Translation. Amsterdam: John Benjamins. 2019. 230 p.

57. Stuart J. Russell, Peter Norvig. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4-те вид. Pearson. 2020. 1136 с.

58. Way A. Advances in Machine Translation. London: Springer. 2020. 320 p.

ДОДАТКИ

*Додаток А***Публікації в наукових та науково-практичних джерелах**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**
Кафедра германської і української філології

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра іноземної філології і перекладу

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»
Навчально-науковий інститут філології і журналістики
Кафедра української мови
Кафедра іноземних мов за професійним спрямуванням
Кафедра літературознавства, східної філології і перекладу

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра іноземних мов і методики викладання
Кафедра української мови та журналістики
Кафедра української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

«МОВА І МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**14 ЛИСТОПАДА 2024 Р.
М. ПОЛТАВА**

Дашенко Ганна ПЕРШІ ПЕРЕКЛАДИ ПОЕЗІЇ ЛІ БАЯ (李白, 701–762) УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ	140
Зайцев Ілля <i>Науковий керівник – Качеджі Оксана</i> ТЕРМІНИ ГАЛУЗІ ЗД-ГРАФІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ЇХ УЗУСУ ТА СЕМАНТИКИ	144
Звягольський Богдан <i>Науковий керівник – Воловик Лариса</i> СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ТЕРМІНІВ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ	147
Копач Ілля <i>Науковий керівник – Коріньська Ольга</i> ФОНЕТИЧНА АДАПТАЦІЯ ІНШОМОВНИХ ІМЕН У ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАНЬ РЕЯ БРЕДБЕРІ	150
Коротун Мукота <i>Scientific adviser – Matvienko Lesia</i> USING MACHINE TRANSLATION TO ADAPT SUBTITLES	154
Криворучко Дмитро <i>Науковий керівник – Іванко Тетяна</i> ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	157
Максим Кривчун <i>Науковий керівник – Матвієнко Леся</i> АДАПТАЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ ДО ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	160
Кузьменко Ольга <i>Науковий керівник – Перова Світлана</i> ФУНДАМЕНТАЛЬНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ТЕКСТІВ В КОНТЕКСТІ АВІАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ	163
Льолька Вікторія INTERNET COMMUNICATION AND TRANSLATION: THE ROLE OF NEW MEDIA IN SHAPING INTERCULTURAL CONNECTIONS	167
Мамиченко Сергій <i>Науковий керівник – Перова Світлана</i> ІСТОРИЧНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ПЕРЕКЛАДІВ РОМАНУ ГАРПЕР ЛІ «TO KILL A MOCKINGBIRD» М. ХАРЕНКОМ ТА Т. НЕКРЯЧ	171
Матвієнко Леся, Онпиченко Артем АВТОМАТИЗОВАНІ ІНСТРУМЕНТИ ПЕРЕКЛАДУ У СФЕРІ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ	173

Serazhym Veronika <i>Research supervisor – Terekhova Svitlana</i>	
BRIDGING CULTURES THROUGH TRANSLATION: THEORIES AND PRACTICES IN INTERCULTURAL COMMUNICATION	209
Сергієнко Юлія <i>Науковий керівник – Антонюк Марина</i>	
ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ	212
Yakuba Vladyslav <i>Research supervisor – Antoniuk Maryna</i>	
TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN DEALING WITH MILITARY TERMS	217
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНИХ МОВ	
Агапюк Марія, Степанчук Наталя	
УСПІШНИЙ ДОСВІД МОТИВАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	220
Антонюк Марина	
ВИКОРИСТАННЯ ЗНАТЬ З ТЕОРЕТИЧНОГО КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПРИКЛАДНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	222
Берегова Крістіна <i>Науковий керівник – Матвієнко Леся</i>	
ВПЛИВ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ НА ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	226
Волошин Богдан	
ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУРСАНТАМИ ВНЗ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ	230
Гнатенко Каріна, Бортул Каріна	
ЕВОЛЮЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЮРИСТІВ: НОВІ ФОРМИ МОВЛЕННЯ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ	232
Голівер Надія, Курбатова Тетяна, Бондар Ірина	
ВИКЛИКИ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ESP В НЕМОВНИХ ЗВО УКРАЇНИ	236
Гонтаренко Катерина <i>Науковий керівник – Воскобойник Валентина</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ЧАТУ GPT ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ І ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	240
Горюх Ігор <i>Науковий керівник – Бутова Віра</i>	
ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	243

У деяких випадках використовується метод транскрипції або транслітерації, коли термін перекладається шляхом передачі його звукової або графічної форми. Це часто застосовується для термінів, які не мають аналогів у мові перекладу (наприклад, «habeas corpus»)

Отже, переклад англomовної юридичної термінології вимагає від перекладача не лише досконалого володіння мовою, але й глибокого розуміння правових систем обох мовних просторів. Для ефективного перекладу необхідно враховувати правові, культурні та системні відмінності, а також використовувати різні методи перекладу в залежності від контексту.

Джерела та література

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). *Нова книга*. 2003.
2. Толстик В. А. Проблема класифікації юридичної термінології. *Актуальні проблеми економіки та права*. 2013. № 2. С. 176–182.

АДАПТАЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ ДО ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Кривчун Максим,
здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Філологія
(спеціалізація Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська)
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
makzum.kryvchun@st.pdau.edu.ua
Науковий керівник – Матвієнко Леся,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської і української філології
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна
lesia.matviienko@pdau.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1211-3056>

У сучасному світі технології штучного інтелекту швидко розвиваються, Вони значно впливають на різні сфери діяльності, зокрема і на переклад.

Впровадження машинного перекладу та комп'ютеризованих засобів перекладу змінює традиційні підходи до перекладацької діяльності. Перекладачі повинні адаптувати свої стратегії, щоб ефективно використовувати нові інструменти, забезпечувати якість та точність перекладу, а також враховувати етичні питання, пов'язані з автоматизацією [2]. Опанування нових технологій та їх інтеграція в переклад стає важливою складовою професійного розвитку фахівців у цій галузі.

Машинний переклад (МП) став основним інструментом, що допомагає в автоматизації перекладацьких процесів [1]. Перекладачі можуть адаптувати свої стратегії, використовуючи МП для початкового перекладу тексту, після чого вони виконують редагування та коректування, щоб покращити якість фінального продукту. Перекладач отримує текст для перекладу з англійської на українську мову. Він використовує систему машинного перекладу, таку як Google Translate, для створення первинного варіанту. Потім перекладач коректує цей варіант, враховуючи нюанси мови та контекст, щоб покращити загальне сприйняття тексту.

Комп'ютеризовані засоби перекладу (CAT) дозволяють перекладачам зберігати термінологію, стиль та інші параметри. Адаптація стратегій передбачає активне використання цих інструментів для створення пам'яті перекладів, що полегшує роботу над великими проектами та забезпечує узгодженість у термінології. Наприклад, перекладач працює над великим проектом, що містить технічну документацію. Він використовує CAT-інструмент, наприклад, SDL Trados, для створення пам'яті перекладів. Це дозволяє йому зберігати терміни, що вже були використані, і автоматично пропонувати їх при наступних перекладах, забезпечуючи узгодженість у термінології.

Штучний інтелект може аналізувати контекст текстів, пропонуючи більш точні варіанти перекладу. Перекладачі повинні адаптувати свої стратегії, враховуючи контекстуальні рекомендації, що надаються технологіями ШІ, для досягнення більшої точності та адекватності перекладу [4]. Наприклад, перекладач працює над літературним текстом. Він використовує інструменти на

базі штучного інтелекту, такі як DeepL, які аналізують контекст речень. Це допомагає йому вибрати найбільш підходящий варіант перекладу для фраз, що мають декілька значень, в залежності від того, як вони еживаються в контексті.

З впровадженням нових технологій перекладачам необхідно постійно вдосконалювати свої навички. Адаптація стратегій включає навчання роботі з новими інструментами, розуміння алгоритмів машинного навчання та їх впливу на якість перекладу. Перекладач може відвідувати курси, на яких навчається роботі з новими технологіями, такими як системи автоматизованого перекладу, які використовують машинне навчання. Вони вчать, як налаштовувати та оптимізувати ці системи для покращення якості перекладу, а також як інтегрувати їх у свій робочий процес [1].

Використання ШІ в перекладі викликає етичні питання, зокрема, стосовно авторських прав, конфіденційності даних та ролі перекладача в епоху автоматизації. Адаптація стратегій повинна включати врахування цих питань та забезпечення високих професійних стандартів.

Адаптація перекладацьких стратегій до технологій штучного інтелекту є необхідною умовою для успішного виконання перекладацької діяльності в сучасному світі. Це вимагає гнучкості, готовності до змін та постійного розвитку навичок, щоб ефективно інтегрувати нові технології у свій робочий процес.

Джерела та література

1. Воробйова Л. Сучасні технології в перекладі: виклики та можливості. *Наукові записки. Серія Філологічні науки*. 2018. № 6. С. 45–52.
2. Коваленко Т. Інноваційні підходи до навчання перекладачів у контексті цифровізації. *Проблеми гуманітарних наук*. 2020. № 45. С. 49–55.
3. Пахомова О. Переклад у епоху штучного інтелекту: нові перспективи. *Мовознавство та переклад*. 2020. № 2. С. 22–34.
4. Aranberri A. The future of translation: AI and human collaboration. *Translation & Interpreting Studies*. 2019. № 14. С. 112–127.

Додаток Б

Порівняльна характеристика перекладу різних типів текстів за допомогою нейронних машинних перекладачів

Тип тексту	Точність змісту	Термінологія	Стилістична відповідність	Контекстуальна узгодженість	Сильні сторони	Проблемні аспекти
Наукові	Висока	Загалом коректна, інколи розбіжності	Частково збережена, можливі спрощення	Висока	Відтворення логічної структури, коректна аргументація	Спрощення дефініцій; неоднорідність передачі термінів
Технічні, інструктивні	Дуже висока	Дуже висока	Висока	Дуже висока	Точність алгоритмів, структурованість, чіткість інструкцій	Відмінності у ступені пояснення термінів
Ділові та юридичні	Висока	Висока	Відмінності між моделями	Висока	Збереження умов і структури документа	Ризик стилістичного «пом'якшення» правових формулювань
Художні	Середня–висока (зміст)	Частково коректна	Низька	Нерівномірна	Здатність відтворити сюжет і описові фрагменти	Втрата авторського стилю, алюзій, ритміки й культурних конотацій

Додаток В

Узагальнення пропозицій щодо інтеграції ШІ у навчальний процес та професійну діяльність перекладачів

Напрямок інтеграції	Пропозиції	Приклади використання
Використання ШІ як навчального інструменту	Тренування перекладацьких навичок через практичні вправи; аналіз альтернативних варіантів перекладу; розвиток навичок стилістичної та термінологічної адекватності	Студенти порівнюють переклади одного фрагмента тексту, пропонують покращення; вправи на адаптацію під різні аудиторії
Інтеграція професійну діяльність у	Автоматизація рутинних завдань; перевірка узгодженості стилю та граматики; підбір термінології; концентрація на творчих аспектах перекладу	Попередній переклад великих текстів; автоматичний добір термінів у технічних інструкціях; постредагування художніх текстів
Розробка методичних кейсів	Створення практичних завдань та симуляцій; оцінка роботи ШІ-моделей у різних жанрах; навчання критичному аналізу результатів	Кейси з наукових статей, юридичних документів, художніх уривків; симуляції перекладу бізнес-кореспонденції
Підготовка до постредагування	Розвиток навичок перевірки та вдосконалення автоматично створених перекладів; корекція стилю, термінології та авторського підходу	Студенти редагують тексти після машинного перекладу, зберігаючи культурний контекст та стиль
Етичні та професійні аспекти	Оцінка надійності ШІ, контроль точності та відповідності стандартам; дотримання авторських прав та конфіденційності	Переклад медичних та юридичних текстів з контролем людського перекладача; критичний аналіз художніх уривків

Додаток Г

Анкета для здобувачів освіти щодо використання цифрових технологій у навчанні іноземної мови

Мета анкети: визначити рівень мотивації, активності та задоволеності студентів від використання цифрових платформ та інструментів у процесі навчання іноземної мови.

Інструкція: Будь ласка, оберіть варіант відповіді, який найбільше відповідає вашому досвіду.

1. Загальна інформація:

1.1. Рівень володіння іноземною мовою:

- Початковий
- Середній
- Високий

1.2. Досвід роботи з цифровими платформами:

- Немає
- Невеликий
- Середній
- Значний

2. Мотивація та активність:

2.1. Чи підвищується ваша мотивація до навчання під час використання цифрових платформ?

- Так, значно
- Частково
- Ні

2.2. Чи активніше ви берете участь у навчальних завданнях за допомогою цифрових технологій?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

2.3. Чи відчуваєте ви, що цифрові платформи сприяють самостійному навчанню?

- Так
- Частково
- Ні

3. Задоволеність цифровими технологіями:

3.1. Наскільки вам зручно користуватися платформами для виконання завдань?

- Дуже зручно
- Зручно
- Не дуже зручно
- Незручно

3.2. Чи вважаєте ви, що цифрові технології допомагають покращити ваші навички:

- Лексика
- Граматика
- Комунікативні навички
- Усе разом

4. Відкрите питання:

4.1. Що вам найбільше подобається або не подобається у використанні цифрових технологій під час навчання?

Додаток Д

Зразки завдань для цифрових платформ

Завдання 1. Інтерактивна вікторина (Kahoot!)

Мета: закріплення лексики за темою «Подорожі та туризм».

Приклад питань:

1. Оберіть правильний переклад слова «airport»:
  - а) вокзал
  - б) аеропорт
  - в) автобус
  - г) вокзальна каса
2. Виберіть правильне речення: «I ___ to the museum yesterday.»
  - а) go
  - б) went
  - в) going
  - г) gone

Примітка: Результати вікторини автоматично відображаються в платформі, що дозволяє викладачу оцінювати прогрес студентів.

Завдання 2. Інтерактивні флеш-картки (Quizlet)

Мета: розвиток лексичних навичок та запам'ятовування нових слів.

Приклад завдання:

- Передбачити переклад слова «accommodation».
- Впізнати значення слова «sightseeing» у контексті.
- Побудувати речення з новими словами.

Завдання 3. Спільна робота над проєктом (Google Docs/Padlet)

Мета: розвиток комунікативної компетенції та навичок командної роботи.

Приклад завдання:

- Створити колективну презентацію на тему «Моя улюблена країна».
- Додати текстову інформацію, фото, короткі відео.

- Кожен учасник коментує та редагує роботу інших.

Завдання 4. Аудіо- та відеозавдання (Edpuzzle, YouTube)

Мета: розвиток навичок аудіювання та розуміння автентичної мови.

Приклад завдання:

- Переглянути короткий відеоурок або кліп.
- Відповісти на запитання після кожного сегменту відео (multiple choice або open-ended).
- Пояснити зміст у власних словах у коментарях.